

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

факультет здоров'я, психології, фізичної культури і спорту

Кафедра теорії і методики фізичного виховання і спорту

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Другого магістерського рівня

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ І ПЕРСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ ГАНДБОЛУ В УКРАЇНІ

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»

Освітня програма «Фізична культура і спорт»

Шифр 017

Виконав студент група ФКСм-20 _____ Дмитров Олександр Романович

Керівник кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент

_____ Базильчук Віра Богданівна

Нормоконтролер _____

Підпис, ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

Завідувач кафедри теорії і методики

фізичного виховання і спорту _____ Солтик Олександр Олександрович

Дата _____

Хмельницький 2021

АНОТАЦІЯ

Дмитров Олександр Романович. Ретроспективний і перспективний аналіз становлення гандболу в Україні

Кваліфікаційна робота магістра зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» за освітньо-професійною програмою «Фізична культура і спорт».

Хмельницький національний університет. – Хмельницький, 2021

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів та підрозділів.

Об’єкт дослідження - історія розвитку спорту в Україні у роботі:

Проаналізовано історію зародження та розвитку гандбольних клубів на заході України, встановлено особливості розвитку гандболу на Україні в період її незалежності. Досліджено діяльність провідних фахівців і гандболістів України.

Запропоновано історію зародження та розвитку гандбольних клубів на Львівщині, Хмельниччині протягом всього часу їх існування, та розвиток гандболу в Україні в період її незалежності.

Ключові слова: історія зародження та розвиток гандболу в Україні, історія зародження та розвиток гандбольних клубів на Львівщині, Хмельниччині.

ANNOTATION

Dmytrov Oleksandr Romanovych. Retrospektyvnyy i perspektyvnyy analiz stanovlennya handbolu v Ukrayini

Kvalifikatsiyana robota mahistra zi spetsial'nosti 017 «Fizychna kul'tura i sport» za osvith'o-profesiynoyu prohramoyu «Fizychna kul'tura i sport».

Khmel'nyts'kyy natsional'nyy universytet. – Khmel'nyts'kyy, 2021

Kvalifikatsiyana robota mahistra skladayet'sya z tr'okh rozdiliv ta pidrozdiliv.

Ob'yekt doslidzhennya - istoriya rozvytku sportu v Ukrayini U roboti:

The history of the origin and development of handball clubs in the west of Ukraine is analyzed, the peculiarities of the development of handball in Ukraine during its independence are established. The activity of leading specialists and handball players of Ukraine is studied.

The history of the origin and development of handball clubs in Lviv and Khmelnytsky regions throughout their existence, and the development of handball in Ukraine during its independence is proposed.

Key words: history of origin and development of handball in Ukraine, history of origin and development of handball clubs in Lviv region, Khmelnytsky region.

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ГАНДБОЛУ У СВІТІ.....	7
1.1. Зародження гандболу як виду спорту.....	7
1.2. Етапи розвитку гандболу.....	9
1.2.1. Утворення гандбольних федерацій.....	12
1.2.2. Розвиток гандболу як олімпійського виду спорту.....	14
1.2.3. Зародження і перспективи розвитку пляжного гандболу.....	20
1.3. Аспекти зародження та розвитку українського гандболу.....	23
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	30
2.1. Загальна характеристика завдань і методів дослідження.....	30
2.2. Організація дослідження.....	31
РОЗДІЛ 3 РОЗВИТОК ГАНДБОЛУ НА УКРАЇНІ В ПЕРІОД Ї	
НЕЗАЛЕЖНОСТІ.....	32
3.1. Зародження та розвиток гандболу на Львівщині	
3.1.1. Діяльність чоловічого гандбольного клубу СКА.....	32
3.1.2. Діяльність жіночого гандбольного клубу Галичанка	42
3.2. Зародження та розвиток гандболу на Хмельниччині.....	52
3.2.1 Діяльність жіночого гандбольного клубу «Хмельничанка»	
та чоловічого клубу «Енергетик».....	52
Висновки до розділу 3.....	60
ВИСНОВКИ.....	63
ЛІТЕРАТУРА.....	67

ВСТУП.

Велику роль в системі фізичного виховання відіграють спортивні ігри, які сприяють всебічному фізичному розвитку, естетичному вихованню підростаючого покоління.

Гандбол – один з найпопулярніших видів спорту в цілому світі. На сьогоднішній день в гандбол грають в понад 100 країнах світу, 70% з них є постійними членами ІГФ (Міжнародна федерація гандболу).

Як вид спорту він виник в Європі в кінці XIX століття і спочатку був ручним варіантом футболу, але досить швидко змужнів, здолавши бар'єр Олімпійського визнання. Гандбол є одним із провідних видів спорту в Україні. Наші спортсмени сьогодні намагаються підтримувати традиції українського гандболу минулих років.

Дослідженням технічної, фізичної, тактичної, психологічної підготовкам в гандболі присвячено цілий ряд праць вітчизняних і зарубіжних фахівців (Ігнатієва В.Я. (1983), Турчин І.Є. (1988), Волосович Г.Г. (1995), Агрібі Б.(1997), Соловей О.М. (2000) та ін. При цьому питанням історичного розвитку гандболу, особливо в Україні, в доступній нам літературі приділяється лише не значна увага. Фрагментарність досліджень цієї проблеми (Івахін Є.І., 1967; Маневич Л.Р., 1975) не дає змоги скласти цілісної картини зародження та розвитку гандболу в Україні і зокрема на Львівщині.

Праць, присвячених вивченню зародження та історичного розвитку гандболу на Львівщині нами знайдено не було, що і спонукало нас в даній роботі до детального вивчення цієї проблеми.

Тому **метою** нашої роботи є дослідження особливостей зародження та історичний шлях розвитку гандболу в Україні, на Львівщині та Хмельниччині.

Відповідно до мети роботи вирішувались наступні **завдання**:

1. Встановити особливості розвитку гандболу на Україні в період її незалежності.

2. Проаналізувати історію зародження та розвитку гандбольних клубів на заході України.

3. Дослідити діяльність провідних фахівців і гандболістів України

Об'єкт дослідження – історія розвитку спорту в Україні

Предмет дослідження – історія розвитку гандболу в Україні, на Львівщині та Хмельниччині.

Наукова новизна отриманих даних полягає у тому, що: вперше досліджено історію зародження та розвитку гандбольних клубів на Львівщині, Хмельниччині протягом всього часу їх існування, та розвиток гандболу в Україні в період її незалежності.

Структура та обсяг магістерської роботи. Наукова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Текст наукової праці викладено на 69 сторінках друкованого тексту, включаючи 6 таблиць. Перелік використаних літературних джерел налічує найменувань, 64 серед яких 2 праці зарубіжних авторів.

РОЗДІЛ 1

ЗАРОДЖЕННЯ ТА РОЗВИТОК ГАНДБОЛУ У СВІТІ

1.1 Зародження гандболу як виду спорту

Прообраз гандболу відомий зі стародавніх часів: згадка про попередника цього виду спорту – старовинної гри з м'ячем руками – зустрічаються ще в “Одіссеї” Гомера та в працях древньогрецького лікаря Клавдіуса Галенуса. В середні віки аналогічним іграм присвячував свої вірші Вольтер фон дер Фогельвайде [16, 62].

Щодо точної дати зародження спортивної гри з м'ячем, що зареєстрована в міжнародній спортивній класифікації під назвою “гандбол” досі існують суперечки. В історії гандболу прийнято вважати офіційною датою зародження 1898 р гандболу (Є.І.Івахін,1967; Н.П.Клусов,1977; Л.А.Латишкевич, И.Е.Турчин, Л.Р.Маневич, 1980), коли викладач з фізичного виховання датського міста Ордруп Хольгер Нільсен включив в уроки фізичного виховання жіночих груп гру з м'ячем, названу “хаандболдом” (“хаанд” – рука і “болд” - м'яч), в якій на невеликому майданчику змагались команди з семи чоловік, передаючи м'яч один одному і намагаючись закинути його у ворота [21, 29].

Але дослідження проведені в останні роки співробітниками Історико-спортивного музею Академії фізичної культури Росії дають змогу віднести дату зародження гандболу до більш раннього періоду. Так в 1890 р. Конрад Кох створив в Німеччині спортивну гру з м'ячем “раффбол” (кенігсберзький м'яч), елементи та ідеї якої (передачі, ловля та кидки м'яча) були використані при формуванні німецького варіанту гандболу. Того ж року в Чехії поширюється народний варіант гри з м'ячем під назвою “хазена” (кидати). Гра зводилась до нерегламентованих передач та ловлі м'яча в змішаних групах без одноборства [62].

В 1917 р. Макс Хейзер з Берліну з двох ігор склав нову гру для жінок під назвою «ручний м'яч». Ні хто не міг уявити собі, що ця гра знайде таку популярність у цілому світі. В 1918р. на міжнародній спортивній карті чітко

визначилось дві конкуруючих течії гри: чеська хазена (на сході) і німецький гандбол (на півночі і заході). Уже в 1920 році в Берліні відбулась перша гра на Кубок і першість Німеччини з ручного м'яча. А в 1923 році ввели нові правила змагань. Введення нових правил «трьох секунд» і «трьох кроків» значно сприяло підвищенню техніки гри [16, 29, 31, 62].

В 1925р. відбулась перша міжнародна зустріч Німеччини з командою Австрії. Перемогу здобула команда Австрії з рахунком 5:6. Визнання гандболу міжнародним видом спорту в 1926 році було поштовхом до розвитку гри в ряді країн. З'явилися клуби, які культивували гандбол в Люксембурзі, Швейцарії, Іспанії та в інших європейських країнах [29].

В 1928р. в Амстердамі була створена Міжнародна любительська федерація гандболу (ІАГФ), яка діяла до 1944 року. В її актив входило 11 країн, які активно розвивали гандбол.

В 1936р. гандбол був вперше включений в олімпійську програму XI Олімпіади в Берліні. Першим Олімпійським чемпіоном з гандболу стала команда Німеччини. В час проведення Олімпійських ігор відбувся IV конгрес ІАГФ, на якому було прийняте рішення про проведення чемпіонатів світу з гандболу 7х7 і 11х11. Участь в чемпіонатах могли брати тільки чоловічі команди [13, 16, 21, 62].

В 1938 році в Німеччині першість світу виграли німецькі спортсмени. Новий підйом в розвитку гандболу почався з створення в 1946 році нової міжнародної федерації гандболу - ІГФ. ІГФ затвердила програму дій, спрямованих на відродження світового гандболу, намітила проведення чемпіонатів світу з гандболу 11х11 за участю чоловічих і жіночих команд. В 1949 році в Будапешті на жіночому чемпіонаті світу переможцем стала команда Угорщини. Першість світу проводилась раз в чотири роки. Всього було проведено 7 чоловічих і 3 жіночих чемпіонатів з гандболу 11х11. В 1966 році відбувся останній чемпіонат світу з гандболу 11х11, який перестав існувати в ранзі міжнародної гри, тим самим, давши можливість подальшого розвитку гандболу 7х7. В 1954 році у Швеції відбувся чемпіонат світу з гандболу 7х7

серед чоловічих команд. Перемогу здобули шведи, а жінки провели перший чемпіонат з гандболу 7x7 в 1957 році в Югославії. 1 місце у команди колишньої ЧССР [31,60].

Гандбол 7x7 був повернений в олімпійську програму лише в 1972 році на Іграх XX Олімпіади в Мюнхені. Змагання проводились в закритому приміщенні, участь приймали тільки чоловічі команди. Переможцями стали гандболісти Югославії. Жіночий гандбол вперше був включений в програму Ігор XXI Олімпіади в 1976 році в Монреалі. На цій Олімпіаді команда Радянського Союзу вперше прийняла участь [30, 31, 60].

З того часу блискучі виступи жіночої команди колишнього СРСР в Монреалі, а також здобуті золоті медалі на Олімпіаді в Москві, значно популяризували цю гру в республіках колишнього СРСР, в тому числі і на Україні, адже склад команди Радянського Союзу був сформований переважно з українських гандболісток. З того часу остаточно закріплюються позиції української школи гандболу на міжнародній арені.

1.2 Етапи розвитку гандболу

В історії розвитку гандболу фахівці виділяють наступні етапи [29, 30] (Табл.. 1):

Таблиця 1.

Етапи розвитку гандболу

ЕТАП	РІК	ПОДІЇ
I – етап	1898-1941	Зародження, розповсюдження і становлення гри
II – етап	1946-1957	Перевага розвитку гандболу 11:11
III – етап	1958-1972	Розвиток гандболу 7:7
IV - етап	1973 і до сьогодні	Сучасний етап розвитку гандболу

На I етапі розвитку гандбол зароджується і формується як вид спорту, цьому сприяло запровадження декількох ігор: чеської хазени, данського хаандболду та українського гандболу. На цьому етапі завершується формування основних течій гандболу: 7:7, 11:11, створюються перші правила гри, які поступово вдосконалюються, змінюється майданчик гри. Початкові розміри майданчика 40x20 метрів, розмір воріт 2 метри в ширину і 2,1 у висоту. об'єм м'яча складав 68-70 сантиметрів. Пізніше були розроблені правила які надавали грі атлетичного характеру, майданчик збільшився до футбольного поля. Всі ігри проводились на трав'яному полі [29, 30]

У 1923 році ввели нові правила змагань: “трьох кроків” і “трьох секунд”, які значно вплинули на подальший темп гри. Згідно правил того часу майданчик ділився на три зони: зону нападу, середню зону і зону захисту. В кожній зоні могли знаходитись тільки визначені гравці. Звичайно, не могло бути мови про складну тактику ведення поєдинку, м'яч в об'ємі до 70 сантиметрів на давав змогу утримувати його в одній руці захватом пальців [29, 30].

На другому етапі (1946 – 1957рр) перевага надається розвитку гандболу 11:11. проводяться чемпіонати світу, гандбол 11:11 включають в програму Олімпійських ігор, а гандбол 7:7 переходить на другий план і тимчасово зникає зі світової спортивної арени.

Зазнає змін спортивний майданчик для гри в гандбол. Зона воротаря з прямокутної стає у вигляді півкола.

Складна конфліктна ситуація в світі, а зокрема друга світова війна, перешкоджає подальшому розвитку гандболу, суттєво уповільнює його.

Але наприкінці цього етапу розвитку, вже у післявоєнні часи, сміливо заявляє про своє право на існування гандбол 7:7. Федерація гандболу приймає рішення не культивувати гандбол 11:11 за відсутністю видовищності і одноборств, і він відходить в історію. Це було епохальне рішення, так як після цього розпочинається третій етап, етап бурхливого розвитку гандболу 7:7. Це рішення федерації гандболу призвело до великих змін у правилах гри, структурі

підготовки гравців (третій етап розвитку гандболу 1957 – 1972 рр). Зменшуються розміри майданчика, воріт. Завдяки цьому проходить бурхливий розвиток техніки і тактики гри гандболу 7:7. Змагання проводяться не на відкритих майданчиках, як раніше, а в ігрових залах. Висока якість покриття майданчиків, малі розміри м'яча також вплинули на техніку виконання прийомів гри. М'яч утримується однією рукою захватом пальців. Це дало можливість освоїти різноманітні способи кидка і передачі м'яча, які в значній мірі збагатили техніко-тактичний арсенал гри. Завдяки змінам в правилах гри тактика ведення поєдинку ускладнилась. Тепер усі гравці в полі можуть приймати участь як в нападі, так і в захисті. Згідно нових правил м'яч, після виходу з гри вводиться без свистка судді [16, 29, 30].

З появою в гандболі високорослих гравців, при тодішніх правилах гри, суттєво змінилась тактика гри, захист почав домінувати над нападом, що призвело до збільшення часу на завершення атаки, боротьба втратила видовищність. Введення нового правила 45 с не дало очікуваних результатів і невдовзі воно було відмінено. Гравці атакуючої команди навмисно затягували час атаки, атаки не були активними. Вирішення цього було покладено на суддів на їх розсуд. Після реалізованої атаки атакуюча команда навмисно довго поверталась на свою половину майданчика тим самим затягуючи час поєдинку. Затягували час і при виконанні штрафних кидків [23, 29].

І тому основною метою наступного, уже сучасного етапу розвитку гандболу було внесення суттєвих змін в правила гри, для покращення видовищності гри. Федерація гандболу (ІГФ) в 90-х роках проводить зміни в правилах гри. Тепер час при гри виконанні 7-ми метрового штрафного кидка зупиняється. Коли атакуюча команда проводить атаку пасивно, довго розігрує комбінацію, затягуючи час гри, то судді, згідно нових правил гри, забирають і передають його команді що захищається, але попередньо попередивши атакуючу команду спеціальним жестом про пасивну атаку. При цьому час атаки не визначається, а всі рішення приймають арбітри на свій розсуд згідно встановлених правил гри. Згідно старих правил, команда, що отримала гол у свої

ворота не могла розпочинати гру з центру майданчика, поки останній гравець команди суперників не перетне середню лінію. Згідно новим правилам, команда що пропустила гол в свої ворота, може розпочинати гру з центру майданчика не очікуючи поки останній гравець перетне середню лінію, достатньо одному гравцеві команди, що розпочинає атаку, зафіксувати ногу на спеціальній помітці в центральному колі майданчика, після чого суддя дає свисток на початок атаки. Ці нововведення до правил суттєво вплинули на темп гри, її результативність. Це у свою чергу вимагає у гравців вдосконалення техніко-тактичного арсеналу ведення гри, рівня фізичної підготовленості [23, 29, 30].

В історії гандболу з 1992 року з'явився так би мовити ще один етап розвитку цього виду спорту. У зв'язку із політичними змінами які відбулись у цьому році в країнах колишнього СРСР в тому числі і на Україні, розвиток гандболу набирає своїх обертів вже в незалежній державі. Так, в Україні створюються нові команди, розширюється чемпіонат країни (16 команд вищої ліги, які поділяються на дві групи "А" і "Б"), все більше людей залучається до цього виду спорту. Але нажаль, саме цей, один з найважливіших періодів розвитку сучасного українського гандболу є найменш вивченим, статистично дослідженим, що можливо пов'язано із початком нових змін і перетворень в історії гандболу. На сьогоднішній день Чемпіонат України класифікують на участь команд в змаганнях супер ліги, вищої та першої ліги Розв'язання цієї проблеми на нашу думку вирішить цілий ряд питань, що стосуються розвитку та популяризації гандболу на Україні.

1.2.1 Утворення гандбольних федерацій

31 жовтня 1921 року в Парижі на конгресі за участю делегацій з Франції, колишньої Чехословаччини, Англії, Італії, Іспанії, Швеції і США затверджується міжнародна спортивна організація ФСФІ (міжнародна федерація жіночого спорту), яку очолила ініціатор конгресу французенка А.Міліват [13].

Створена міжнародна організація признала хазену самостійним видом спорту і створила відповідну комісію, яку очолив Й.Трантіна, який був обраний на конгресі віце-президентом ФСФІ. Одночасно і без виправлень були затвердженні правила діючі в Чехії, правила хазени, рекомендовані в якості міжнародних.

Таким чином, хазена стала першою офіційною різновидністю гандболу, що отримала офіційне міжнародне визнання.

Розширення міжнародної географії хазени і гандболу, конфлікти між конкуруючими різновидностями гри примусила ІААФ (міжнародна аматорська атлетична федерація), що контролювала діяльність національних спортивних організацій у більшості видів спорту, зайнятися створенням єдиного міжнародного органу, який би зміг керувати розвитком спортивних ігор які стали до того часу досить популярними.

Так, 4 серпня 1928 року в Амстердамі за участі представників Данії, США, Канади, Франції, Фінляндії, Австрії, Швеції та Чехії створюється ІАГФ (міжнародна аматорська гандбольна федерація). Президентом федерації обирається Ф.Ланг, секретарем – Ф.Хасснер (Німеччина), членами: Евері Брендедж – майбутній президент МОК США, Д.Кроокер (Канада), А.Шварц (Австрія), Й.Трантіна (Чехія) [13, 21, 30, 56].

ІАГФ мала в своєму складі комісії з гандболу 11:11, баскетболу, кортболу. Решта видів спорту лише значилися в складі ІАГФ не маючи самостійних керівних органів. В 1932 році після утворення самостійної федерації з ІАГФ вийшла комісія баскетболу.

ІАГФ діяла до 1944 року, після чого припинила свою діяльність з досить вагомими результатами. В її активі значились 12 країн, що активно розвивали гандбол, 108 міжнародних зустрічей на рівні національних збірних, в тому числі 86 з гандболу 11:11 і 17 з гандболу 7:7, за участі чоловічих команд [16, 29].

Найбільшою подією в історії гандболу став конгрес ІГФ (Міжнародної Федерації гандболу), що відбувся 10-13 липня 1946 року в Копенгагені за участі 14 делегатів з Данії, Нідерландів, Норвегії, Польщі, Швеції, Швейцарії і

Фінляндії. Тут була створена перша самостійна міжнародна гандбольна федерація (ІГФ), яка стала в майбутньому фундатором сучасної гри. ІГФ об'єднує 136 національних федерацій [29, 56].

Європейська гандбольна федерація (ЄГФ) була створена у 1994 році. Традиційно проводиться турнір на Кубок ЄГФ, але нашим українським спортсменам ще вдалось отримати жодної нагороди цього турніру. Але це на нашу думку справа часу [50, 56].

Безумовно, найважливішою подією для українського гандболу це проголошення України як окремої незалежної держави, що спонукало до створення національної ФГУ (федерація гандболу України) у 1992 році, яка є керівним органом спілки українських гандболістів і входить в склад Міжнародної федерації гандболу (ІГФ).

1.2.2 Розвиток гандболу як олімпійського виду спорту

Включення гандболу в програму Олімпійських ігор стало остаточним закріпленням його авторитету; гандбол став загальноновизнаною міжнародною спортивною дисципліною [8, 29, 38, 45] .

Гандбол 11 : 11 був включений МОК в програму Ігор XI Олімпіади в Берліні в 1936 році. Ці змагання стали першим і останнім олімпійським турніром з гандболу 11 : 11. В ньому приймали участь чоловічі команди шести країн, а в фіналі гандболісти Німеччини, перемігши суперників з Австрії добули золоті медалі, бронзові нагороди отримали гравці команди збірної Швейцарії [25, 29].

На Іграх XV Олімпіади в Хельсінкі в 1952 році, відбулись показові змагання з гандболу 11:11. Однак все більша кількість країн надавали перевагу другій різновидності гандболу - 7:7, и в 1965 році МОК, враховуючи все більшу популярність гандболу 7:7 в різних країнах, прийняв рішення про включення його в програму Олімпіади. Це рішення і вирішило подальшу долю гандболу 11:11, який завершив своє існування [10, 36, 45].

Олімпійський дебют гандболу 7 : 7 відбувся в 1972 році в Мюнхені, де на Іграх XX Олімпіади першість розігрували чоловічі команди з 16 країн. В фіналі зустрілись гандболісти Югославії і колишньої Чехословаччини. Перемогли югослави, які і були нагородженні золотими медалями. Срібними медалями були нагородженні гравці збірної команди Румунії. Збірна колишнього Радянського Союзу зайняла п'яте місце [8, 15, 45].

В змаганнях з гандболу 7:7 на Іграх XXI Олімпіади в Монреалі в 1976 році розігрувалось уже два комплекти медалей. Окрім чоловічих команд олімпійські нагороди вперше розігрували жіночі гандбольні команди. В обох турнірах – і серед чоловіків, і серед жінок - золоті медалі здобули збірні колишнього СРСР. Срібні і бронзові нагороди дістались відповідно збірній команді Румунії і Польщі (чоловіки). У жінок срібні і бронзові медалі розділили відповідно збірна команда Німеччини і Угорщини. Збірну чоловічої команди колишнього СРСР гідно представляли і українські гравці: Михайло Іщенко, Юрій Лагутін, Сергій Кушнірюк, Олександр Резанов, що склали третю частину команди. Майже весь склад жіночої збірної команди колишнього СРСР був сформований з українських гандболісток (10 гравців): Наталя Шерстюк, Тетяна Макарець, Ніна Лобова, Людмила Бобрусь, Зінаїда Турчина, Галина Захарова, Марія Литошенко, Тетяна Глущенко, Людмила Панчук, Лариса Карлова [6, 10, 15, 24 36].

На церемонії нагородження президент Міжнародної федерації гандболу Пауль Хегбер (Швеція) сказав: “Разом із президентом Кілланіном я з величезним задоволенням вручив медалі вашим чемпіонам. Вони вище усіх похвал. Як президент ІГФ також хочу додати, що істина заключається в тому, що ці команди увійшли в Олімпійську історію як олімпійські чемпіони. Думаю, це немаловажливо і для радянського, і для світового гандболу” [45].

На Іграх XXII Олімпіади в Москві, в 1980 році в чоловічому турнірі гандболісти НДР, перемігши в фіналі збірну колишнього СРСР, вибороли олімпійські нагороди. Бронзові медалі дістались румунським спортсменам. Україну в складі збірної колишнього СРСР представляли Михайло Іщенко і Сергій Кушнірюк. Серед жіночих команд перше місце, як і чотири роки до

цього, першість виборола збірна колишнього СРСР і знову у майже українському складі: Наталя Тімошкіна (Шерстюк), Валентина Лутаєва, Наталя Лук'яненко, Лариса Карлова, Ірина Пальчикова, Зінаїда Турчина, Тетяна Кочергіна (Макарець), Людмила Порадник (Бобрусь), Юлія Сафіна, Ольга Зубарева, Любов Одинокова (Бережна). І в Монреалі, і в Москві командою керував видатний тренер Ігор Турчин. На другому місті в Олімпійському московському жіночому турнірі здобула збірна Югославії, на третьому - команда НДР [7,10, 15, 25, 36].

У зв'язку з тим, що більшість соціалістичних країн бойкотували Ігри XXIII Олімпіади в Лос-Анджелесі в 1984 році, у змаганнях з гандболу не приймали участі сильні команди колишнього СРСР, НДР, Угорщини, колишньої Чехословаччини, Польщі. Як в чоловічому, так і в жіночому турнірах перемогу здобули зборні Югославії. Переможцями цього турніру стали серед чоловіків і жінок збірна Югославії, срібні і бронзові нагороди серед чоловіків отримали відповідно гравці збірної ФРГ і Румунії. У жінок збірна Кореї і Китаю відповідно [9, 10, 15, 36].

На Іграх XXIV Олімпіади в Сеулі в 1988 році, золоті нагороди в змаганнях з гандболу виборола чоловіча збірна колишнього СРСР, в складі якої були наші українські гандболісти: Олександр Романов і Леонід Дорошенко. Срібними медалями були нагородженні гравці збірної Кореї, бронзовими гравці збірної Югославії. Вперше на цьому турнірі звання Олімпійських чемпіонок отримали гравці жіночої збірної команди Республіки Корея, другими стали гандболістки Норвегії, бронзою нагородженні спортсменки збірної команди колишнього СРСР і знову більшу частину складу команди було сформовано з українських гандболісток: Наталя Митрюк, Лариса Карлова, Світлана Манькова, Зінаїда Турчина, Марина Базанова, Тетяна Горб, Євгенія Товстоган, Олена Немошкало (Кузнецова), Ольга Семенова, Наталя Русначенко [10, 15, 36].

В Барселоні на Іграх XXV Олімпіади в 1992 році в чоловічому гандбольному турнірі золоті нагороди виборола об'єднана команда країн СНД, у її складі олімпійське золото вибороли і наші українські гандболісти: Сергій

Бешко і Юрій Гаврилов. Срібло і бронзу було вручено відповідно шведам и французам. Серед жіночих команд переможницями стали, як і чотири роки тому, збірна Республіки Кореї. Срібні медалі, як і в Сеулі, дістались норвежкам, а володарками бронзових нагород стали гандболістки об'єднаної команди країн СНГ. Членами об'єднаної команди СНД були і наші українські гандболістки: Марина Базанова, Тетяна Горб, Людмила Гудзь [60].

На Іграх XXVI Олімпіади в Атланті в 1996 році, де програма змагань з гандболу залишилась незмінною, в чоловічому турнірі переможцями вперше стали гравці команди Хорватії, які у фінальному матчі перемогли шведів. Бронзові нагороди дістались гандболістам Іспанії. В жіночому турнірі, переможниці двох попередніх Ігор - гандболістки Республіки Корея - в фінальній зустрічі в Атланті програли датчанкам, які вперше вибороли золоті олімпійські медалі в цьому виді спорту. Бронзові нагороди отримали гандболістки Угорщини. За межами п'єдесталу пошани zostались чоловічі команди Німеччини, Франції, Росії, а також жіночі команди Норвегії і Німеччини. Українські збірні на жаль не вибороли право на участь в олімпійському турнірі [60]

На Іграх Олімпіади в Сіднеї у 2000 році у чоловіків перемогу здобули гравці збірної команди Росії, другими стали шведи, бронзою нагороджена збірна команда Іспанії. У жіночому турнірі, як і у попередньому олімпійському турнірі в Атланті перемогли гандболістки з Данії, срібними призерками стали спортсменки з Угорщини, бронзу здобули норвежки (табл. 2). Нажаль наші збірні не змогли вибороти путівки на участь у цій Олімпіаді [60].

Таблиця 2

Країни призери і переможці Олімпійських ігор з гандболу.

Країни	Олімпійські ігри								2004	2008	2012	2016	2020
	1972	1976	1980	1984	1988	1992	1996	2000					
	Місце яке посіла команда.												
Югославія	1 ч)	-	2 ж	1 ч; ж	3 ч	-	-	-					
Чехосло-на	2 ч	-	-	-	-	-	-	-					
Румунія	3 ч	2 ч	3 ч	3ч	-	-	-	-					
СРСР	-	1 ч/ж	2ч;1	-	1ч ;	-	-	-					
Польща	-	3 ч	ж	-	3ж	-	-	-					
Німеччина	-	2 ж	-	2 ч	-	-	-	-	2ч			3ч	
Угорщина	-	3 ж	1ч	-	-	-	3 ж	2 ж					
Респ. Корея	-	-	-	2 ж	-	1 ж	2 ж	-	2ж	3ж			
Китай	-	-	-	3 ж	2	-	-	-					
Норвегія	-	-	-	-	ч;1ж	2 ж	-	3 ж		1ж	1ж	3ж	3ж
Швеція	-	-	-	-	-	-	2 ч	2 ч			2ч		
Франція	-	-	-	-	2 ж	2 ч	-	-		1ч	1ч	2ч,ж	1ч,ж
Іспанія	-	-	-	-	-	3ч	3 ч	3 ч		3ч	3ж		3ч
Данія	-	-	-	-	-	-	1 ж	1 ж	1ж			1ч	2ч
Ісландія										2ч			
Чорногорія											2ж		
СНД	-	-	-	-	-	1ч;	-	-					
Росія	-	-	-	-	-	3ж	-	1 ч	3ч	2ж		1ж	2ж
Хорватія	-	-	-	-	-	-	1 ч	-	1ч	3ч	3ч		
Україна									3ж				

За час, протягом якого гандбол входить в програму Олімпійських Ігор в 1936 році - 11 : 11, а з 1972 року по 2000 рік включно - 7 : 7, найбільша загальна кількість олімпійських нагород різного ґатунку на рахунку чоловічих і жіночих команд колишнього СРСР - 6 медалей - 4 золотих, 1 срібна, 1 бронзова. Далі команди розташувались у такому порядку, друге місце - збірна команда колишньої Югославії - 5 медалей - 3 золотих, 1 срібна, 1 бронзова, третє місце - Республіка Корея - 5 медалей - 2 золотих, 3 срібних, четверте місце – збірна колишньої ГДР - 3 медалі 1 золота, 1 срібна, 1 бронзова, п'яте місце - збірна Румунії – 4 медалі – 1 срібна, 3 - бронзових

Шість українських гандболісток із збірної колишнього СРСР - Лариса Карлова, Тетяна Кочергіна-Макарець, Любов Одинокова-Бережна, Людмила

Порадник-Бобрусь, Наталя Тімошкіна-Шерстюк, Зінаїда Турчина - двічі ставали олімпійськими чемпіонками: в Монреалі в 1976 році і в Москві в 1980 році [56]. Віковий діапазон, в якому гандболісти и гандболістки виборювали золоті олімпійські медалі, достатньо широкий. Наймолодшими олімпійськими чемпіонками в змаганнях жіночих команд стали гандболістки колишньої збірної СРСР Лариса Карлова і Ніна Лобова з України. Коли вони вперше піднялись на верхній щабель п'єдесталу пошани в Монреалі в 1976 році їм ще не виповнилось 18 років. Серед чоловіків, на тому ж турнірі в 1976 році наймолодшим олімпійцем було визнано нашого українського гравця Сергія Кушнірука, який виступав у складі збірної команди СРСР. А найсолідніший вік, в якому гандболістки з України стали Олімпійськими чемпіонками - 34 роки. Коли вони на Іграх в Москві в 1980 році отримали другі в своєму житті олімпійські нагороди найвищого гатунку Людмилі Порадник-Бобрусь було 34 роки і трохи більше шести місяців, а Зінаїді Турчиній – 34 і майже три місяці. Серед чоловіків-гандболістів – найстарший олімпійський чемпіон на Іграх в Монреалі в 1976 році гравець колишньої збірної команди СРСР Юрій Климов [15, 25, 36].

Безумовно, олімпійська нагорода – є найвищим і найціннішим трофеєм здобутим спортсменом-аматором на Олімпійських Іграх. Перемоги наших українських спортсменів, хоча й на жаль не в складі збірної України, на цих престижних турнірах є неоціненим вкладом в розвиток і популяризацію гандболу, як у світі, так і на Україні. Такі спортсменки-гандболістки як: Лариса Карлова, Тетяна Кочергіна (Макарець), Любов Одинокова, Наталя Тімошкіна, Зінаїда Турчина, а також гандболісти-чоловіки: Сергій Бебешко, Юрій Гаврилов, Олександр Романов, Леонід Дорошенко, Сергій Кушнірук, Юрій Лагутін за правом є героями українського гандболу і спорту в цілому [3, 7, 8, 36].

Але на жаль, роки незалежності нашої держави, як для чоловічої, так і для жіночої збірних команд України, не стали плідними на олімпійському шляху. Наші збірні вже не приймали участі у двох Іграх Олімпіади поспіль, і це, на наш погляд зовсім не втішний результат, порівняно із успішними виступами українських спортсменів на минулих Іграх, хоча і в збірній колишнього СРСР.

Це можливо пов'язано із бурхливим спадом у розвитку сучасного українського гандболу, економічною кризою в державі, критичним станом юнацького гандболу, недостатністю науково-обґрунтованих тренувальних програм, відсутністю достатньо кваліфікованого тренерського складу.

1.2.3 Зародження і перспективи розвитку пляжного гандболу.

В світі немає нічого вічного, тим більше в світі спорту. Тут проходить постійний пошук нових форм спортивних розваг, створення на їх основі нових видів спорту. Результатом такого пошуку стала поява пляжного гандболу (або біч-гандболу). Це порівняно молодий, дуже динамічний і видовищний вид спорту. Пляжний гандбол зародився в Італії в якості спортивних розваг-шоу. В подальшому з 1995 році він став культивуватися постійно. Там же були розроблені і правила гри. Безсумнівно, пляжний гандбол - цікава, захоплююча гра, тим більше вона має велике оздоровче значення, оскільки гра проводиться на свіжому повітрі і поблизу водоймищ [31, 53].

Величезний ефект цього ігрового виду спорту, особливо в плані пропаганди здорового способу життя и популяризації спорту. Цю гру відразу оцінили спеціалісти фізичної культури і спорту в Європі: на даний час цей вид культивується у 32 країнах. Слід відмітити, що гра популярна навіть в тих країнах, де є менш розвинутий класичний гандбол (Італія, Греція, Кіпр, Голландія). Стрімкий розвиток пляжного гандболу в більшості країн різних континентів, розширення програми міжнародних змагань викликає загострення спортивної конкуренції на міжнародній арені, а це, безсумнівно, сприяє підвищенню рівня майстерності гравців, росту популярності і видовищності гри [31, 53].

На даний час більш як в 40 країнах культивується пляжний гандбол. Звичайно, важливий той факт, що до цієї гри проявили увагу і спеціалісти з країн СНД: з'явилися команди в Росії, на Україні, Білорусії. На Україні центром розвитку нового виду спорту став клуб "Портовик" з м. Южне Одеської області.

Чудова команда тренера Володимира Косіка стала і базовою командою збірної України. В 2000 році пляжний гандбол вийшов на рівень національних збірних. В Італії літом 2000 року пройшов чемпіонат Європи, де домінували представники колишніх держав СНД, які мають глибокі традиції класичного гандболу. В цьому турнірі прийняли участь національні збірні команди восьми країн: Іспанія, Росія, Німеччина, Італія, Турція, Греція, Білорусь і Україна. Деякі засоби масової інформації Італії результати I чемпіонату Європи з біч-гандболу назвали слов'янським фурором. У чоловіків: чемпіонами стала збірна команда країни Білорусь, (головний тренер команди - колишній головний тренер збірної колишнього СРСР Спартак Миронович). Друге місце посіла збірна команда Іспанії, де пляжний гандбол дуже популярний і розвинутий. Третє місце посіла збірна команда України (головний тренер Володимир Косік).

Четверте місце посіла збірна команда Росії (головний тренер Віктор Лавров.) У жінок: 1 місце здобула збірна команда України (головний тренер Андрій Портной); 2 місце збірна команда Німеччини; 3 місце у збірної команди Росії (головний тренер Віктор Рябих); 4 місце здобули гандболістки з Югославії. В 2001 році в Японії пройшов світовий спортивний фестиваль з пляжних видів спорту, де в програму був включений і біч-гандбол [53].

В червні 2001 року в місті Южне (Одеської області) відбувся перший чемпіонат України серед чоловічих команд з пляжного гандболу. В ньому прийняли участь команди з Одеської і Полтавської областей і м. Одеси. Перемогу здобула місцева команда з м. Южне. Мала кількість команд пояснюється невеликою на теперішній час географією популярності пляжного гандболу на Україні. Але перші кроки вже зроблені і як на наш погляд досить вдалі і будуть чудовим прикладом для інших клубів країни. В 2004 році в Німеччині планується провести показовий турнір на Олімпіаді з тим, щоб в подальшому включити пляжний гандбол в програму Олімпійських ігор [53].

Думки спеціалістів розходяться з багатьох питань розвитку гри, в тому числі, трактування правил, моменти суддівства. Однак залишається найголовніший спірний момент: як кваліфікувати пляжний гандбол? Віднести

його до окремих видів спорту чи трактувати як різновид гандболу? Зрозуміло одне, що на теперішній час пляжний гандбол вийшов з класичного, а всі гравці, які займаються біч-гандболом пройшли школу класичного гандболу.

Крупний спеціаліст гандболу, заслужений тренер СРСР, тренер чемпіонів Європи з біч-гандболу, а в класичному гандболі, тренер Олімпійських чемпіонів С.П. Миронович виказав свою точку зору: "Пляжний гандбол - це зовсім інша гра. В ньому не так будується лінія атаки, по-іншому виконуються тактичні прийоми. Тут, в принципі, немає півсередніх, що робить розвиток атаки дуже динамічним. А в захисті? І польового воротаря потрібно "пильнувати" і не допустити "повітряного завершення атаки", і при цьому ще майже постійно команда грає в меншості. Ні, одним наскоком цей ігровий вид не здолати - тут необхідний серйозний аналітичний підхід". Тільки аналітичний підхід допоможе спеціалістам вдосконалити нову гру, вилучити все краще і необхідне з класичного гандболу. Для цього необхідно час, а також своя і школа, і система підготовки [31].

При усіх суперечках необхідно врахувати те, що гра в біч-гандболі проходить під відкритим небом, на піщаній поверхні (за правилами змагань прошарок піску повинен бути до 40 см), у більшості випадків в умовах високої температури (25-30⁰ С і вище). Відповідно, гравці в пляжному гандболі відчувають не менші фізичні і психічні навантаження порівняно з класичним гандболом, який проходить на ідеальному майданчику. Не дивлячись на те, що в пляжному гандболі грають 2 тайми по 10 хв., а в день, як правило, відбувається дві-три гри; довгі очікування і неодноразові моменти психологічного настрою на різних суперників, також викликають стресовий стан у спортсменів [53].

У спеціалістів біч-гандболу ще неодноразово виникатимуть суперечки про правила гри, техніко-тактичні прийоми, які застосовуються у цій грі. Тим не менше, це вже проблеми росту, а вони були у всіх, навіть у консервативних видах спорту. Головна мета в тому, що є предмет суперечки, який на теперішній час не вирішений. Час все розставить на свої місця, але є впевненість в одному: обидва ігрових види, безсумнівно, збагатять один одного, а високотехнічні,

мобільні гравці завжди будуть мотором для будь-якої команди і в класичному, і в пляжному гандболі. Пляжний гандбол необхідно вже тепер розвивати на високому рівні. Для цього необхідно створювати відповідну інфраструктуру: ігрові майданчики, вести підготовку резерву, необхідний стійкий календар змагань, в якому необхідно враховувати природні умови проведення і тепловий режим України та інших країн (інформація з Інтернету).

1.3. Аспекти зародження та розвитку українського гандболу

Розповсюдження гри на Україні пов'язане з популярністю сокільської системи фізичного виховання, представником якої був Едуард Мали. Будучи добре ознайомленим з чеською “хазеною”, в 1909 році він запропонував цю гру на заняттях з окремими групами гімнастів в харківському гімнастичному товаристві “Сокіл”. Пізніше він ввів гру в уроки гімнастики в одній із харківських гімназій і назвав її “гандболом”. В 1914 році Е.Мали підготував правила гри, які і були видані в Харкові. В тому ж році на спортивному майданчику “Гандболіст” в Харкові відбувся перший матч між чоловічими командами “Сокіл” і збірною гімназистів. Через два роки в Харкові була організована гандбольна ліга, в склад якої увійшла 21 команда, які були представниками 10-ти міських спортивних організацій. Ліга провела перші ігри між командами “Гандболіст”, “Товариство шанувальників спорту” (ТШС), “Штурм” і ін. Час від часу вони зустрічалися між собою в товариських зустрічах. Ці команди пізніше і заклали основу організованого Харківського гандболу. Але початок громадянської війни на Україні завадив зусиллям харківських ентузіастів і командам, які утворились. Вони змушені були припинити свою діяльність [14, 20].

У післявоєнні роки розвиток українського гандболу почав набирати стрімких обертів. В одній із перших заміток про гандбол, яка була опублікована в журналі “Фізична культура” у вересні 1922 році автор замітки В.Тюльпанов писав, що на Україні процвітає схожа на баскетбол гра “гандбол”. Впродовж

наступних 5 років вийшло декілька книг про гандбол (7:7) і ручний м'яч (11:11), де трактувалися правила і техніка гри [13, 14, 20].

В 1923 році гандбольна ліга за участі представників спортивних організацій Харкова (в той час столиця УРСР) затвердила розроблені В.А.Вацеком нові правила гри. В тому ж році в Харкові були проведені перші офіційні загальноміські змагання: першим чемпіоном міста серед чоловічих команд стала команда гандболістів паровозобудівельного заводу.

На початку 1925 року відмічається масовий розвиток гандболу на Україні. У кожному місті утворюються чоловічі і жіночі команди, проводяться міські змагання.

Перед початком весняного сезону 1925 року, який відкрився у Харкові 5 квітня, проводяться передвиборні збори харківської гандбольної ліги, яка знову отримала назву секції. Головою секції вибрали Б. Добриніна, а його замісником став І.Малишенко [13, 14, 20].

Секція доручає Л. Ордіну внести деякі корективи в правила гри, які були видані в 20-х роках. Пізніше, на своєму черговому засіданні харківська секція затверджує правила гандболу (7:7) під редакцією Л.П. Ордіна. В основному всі правила збереглися, тільки Ордин вніс поправку: прямокутний майданчик воротаря 4x8 було замінено майданчиком у вигляді півкола радіусом 5 метрів.

Новостворена секція, яка практично стала Всеукраїнським керівним органом, який забезпечував розвиток гандболу в країні, організовує ряд показових виступів найсильніших команд Харкова, пізніше відбулося велике турне по Україні збірної чоловічої команди Харкова і збірної вузів столиці України. Харьківчани побували в Запоріжжі, Дніпропетровську, Одесі, Кременчуці, Херсоні. У всіх містах крім Херсону гандбол досить добре закріпив свої позиції, були створені свої команди, але рівень підготовки значно відставав від гри харківчан. Крім цього появилися значні розбіжності в трактовці правил гри. В кожному місті були свої відхилення від основних правил і місцеві судді дотримувались домашніх правил гри. Всеукраїнський союз фізичної культури

доручає харківській секції розробити єдині правила, які б могли покласти крапку цим суперечкам [16,23,24].

II Всеукраїнський з'їзд працівників фізичної культури затверджує єдині правила гри 7:7, які розповсюджуються по країні як спеціальний трактуючий документ.

Кінець 20-х років відмічений активним розвитком гри в Одесі, Дніпропетровську, Запоріжжі, Миколаєві, Києві і в інших містах країни. Паралельно з командами дорослих, змагалися і учасники загальноосвітніх шкіл, які стали першими в країні школярами-учасниками офіційних змагань. Українські газети цих років відмічали, що гандбол починає вступати в життя багатьох фізкультурних колективів, за своєю популярністю конкурує з футболом і майже повністю витіснив баскетбол. Разом із розвитком масовості росте і майстерність команд, що сприяло обміну досвіду між спортсменами. У 1927 році було вирішено провести чемпіонат колишньої Української РСР. На першості республіки були представлені жіночі збірні команди 29 міст і чоловічі збірні команди 41 міста. Чемпіонами стали жіноча і чоловіча команди з Харкова. У фінальних іграх, які проходили у Дніпропетровську, приймали участь команди: Запоріжжя, Одеси, Донецька (жінки), Дніпропетровська, Константинівки [16,23,24].

Невдачний дебют гандболу і ручного м'ячу на I Всесоюзній спартакіаді 1928 року на багато років підірвав авторитет цього виду спорту. Гандбол і ручний м'яч, які не мали єдиної всесоюзної організації і не мали міжнародних зв'язків, водночас були і недостатньо забезпечені матеріально-технічною базою і тренерськими кадрами. Вони знаходились в стані затяжної кризи, яка продовжувався більше 20 років.

У 1929 році в Харкові число гандбольних команд значно знизилось. Почались довготривалі перерви в організації чемпіонатів України. Зумівши в довоєнні роки відновити престиж чоловічої команди, ставши чемпіонами України в 1936 і 1939 роках, харківчани поступились цим званням у 1940 році, запоріжцям без повороту здавши свої позиції. В жіночому гандболі – це

відбулося значно раніше. В 1937 році першість України виборола Київська команда “Динамо”.

Не дивлячись на деякі успіхи, які були в Україні, гра продовжувала втрачати свою популярність. Перше місце займали такі види спорту, як: баскетбол, волейбол, футбол. До кінця 30-х років в Україні налічувалось всього декілька тисяч спортсменів, які регулярно займались гандболом і ручним м'ячем [16, 24, 30].

В 1942 році було намічено розіграти Кубок Спартакіади зі спортивних ігор, в тому числі і з гандболу, але завадила війна.

В після воєнні роки поступово почало налагоджуватись життя гандбольних секцій Києва, Харкова, Дніпропетровська, Запоріжжя і Одеси, на деякий час гра стала знову “українською”. Активне відродження гри почалось в 1946 році. Демобілізувалися і поверталися в рідні міста спортсмени, судді, організатори, які 4 роки воювали на фронтах Великої Вітчизняної війни. Одним із них був відомий в довоєнні роки гандболіст Євгеній Іванович Івахін. Підполковник Івахін кавалер багатьох бойових орденів, повернувшись з війни до Києва став одним із перших організаторів і тренерів українського гандболу. Він перший систематизував техніку і тактику гри, завершив підготовлену ним ще до початку війни дисертацію і захистив її. Професор, заслужений майстер спорту СРСР, заслужений тренер СРСР Є.І.Івахін вніс значний вклад в розвиток вітчизняного гандболу. Під його керівництвом створюється київська, а пізніше і українська секція гандболу. Він же засновує гандбольну спеціалізацію в Київському інституті фізкультури, де працює на кафедрі спортивних ігор. Під його керівництвом викладачі кафедри підготували методичні посібники, рекомендації з методики навчання і тренування [16, 24, 30].

У 1953 році розпочинається новий етап в розвитку гандболу. Команди розпочинають змагатися за міжнародними правилами. Малі розміри м'яча (54-58 см) позитивно вплинули на техніку передачі і кидків м'яча по воротах. Основним технічним прийомом стає кидок м'яча зігнутою рукою зверху.

Команди оволодівають зовсім новими системами нападу “3 –3”, “4 –2”, та захисту “6 - 0”, “5 –1”, “4 –2”.

В 1955 році утворюється Всесоюзна гандбольна секція (в подальшому перейменована у федерацію). Змагаються провідні команди України, Литовської РСР, Білоруської РСР, Грузинської РСР і ін. Тобто гандбол на той час охопив майже усі країни колишнього СРСР і завоював там неймовірну популярність. Тільки на Україні в ті роки було зареєстровано більш ніж 3000 команд.

В 1958 році Всесоюзна федерація була прийнята в склад Міжнародної федерації гандболу. В цьому ж році вперше в СРСР проводяться міжнародні зустрічі, в яких жіноча команда “Жальгіріс” (Каунас) і чоловіча “Буревісник” (Київ) в іграх з чемпіонами Угорщини вийшли переможцями. Це підтвердило думку фахівців, що радянські в тому числі і українські команди по спортивній майстерності перевершили клуби більшості країн світу і стали на рівень найсильніших команд – Швеції, колишньої Чехословаччини, Німеччини, Данії [16, 24, 30, 60].

В 1959 році, а пізніше в 1960 і 1961 роках проводились змагання найсильніших команд колишнього СРСР. У цих турнірах також приймали участь і українські команди з Києва, Одеси і ін. Регулярне проведення чемпіонатів СРСР розпочалось з 1962 року. 24 жіночих і 24 чоловічих команди виборювали звання найсильніших. В проведених 29 чемпіонатах колишнього СРСР жіноча команда “Спартак” з Києва побила усі рекорди. Можливо немає жодної команди в світі щоб майже за 30 років існування безумовно найпрестижнішого турніру своєї країни (першість чемпіонату країни). Ця команда 21 раз виборювала право називатись чемпіоном СРСР. Це неймовірно високий показник стабільності команди, та української школи гандболу. Протягом двох десятків років команду очолював видатний спортивний діяч зі світовим ім'ям заслужений тренер колишнього СРСР, кандидат педагогічних наук Ігор Євдокимович Турчин. Йому і команді “Спартак” вдалось зробити неймовірне, їх ім'я занесено до книги “Рекордів Гінеса”. На сучасному етапі незалежної України боротьба за найвищу сходинку чемпіонату дещо напруженіша, це на нашу думку пов'язано із високим

розвитком гандболу в багатьох містах України: Запоріжжі, Броварах, Ужгороді, Львові і інших, команди яких можуть гідно конкурувати із славетними у минулому “спартаківками” [1, 2, 5, 7].

З 1965 року наші українські школярі приймали участь у Всесоюзних спартакіадах школярів, які організовували Міністерство просвіти колишнього СРСР разом із Держкомспортом колишнього СРСР.

З 1971 року до часів розпаду СРСР одним із найголовніших змагань була Спартакіада народів СРСР. За цей час було проведено 6 спартакіад, в 5 з них перемогла жіноча збірна колишньої Української РСР, чоловіки перемагали двічі [12, 42, 46].

У 1975 році в Києві вперше проходив чемпіонат світу, такого видовища столиця України ще не бачила. Вибір зупинився на жіночому гандболі. Збірна команда з України, більшість складу якої був сформований з гравців команди “Спартак” виборола срібні нагороди цього турніру і стала другою гандбольною командою у світі [21, 38].

У 80-90-их роках гандбол у колишньому СРСР займав п'яте місце серед спортивних ігор. Кількість людей, що займались гандболом перевищувала 1300 тис. чоловік, з них 600 тис. – розрядників, більше 1000 - майстрів спорту і мсмк., більше 3500 тренерів [5].

Українські команди починаючи із зародження українського гандболу і впродовж усього його розвитку неодноразово демонстрували дійсно високий клас гри, як у національних, так і в багатьох інших престижних турнірах, тим самим завоювавши авторитет у світової гандбольної еліти. Але на жаль в доступній нам науково-методичній, історичній і архівній літературі ми не знайшли історичного висвітлення розвитку гандболу на Україні в період її незалежності. До теперішнього часу не відомими також залишаються історичні етапи зародження та розвитку гандбольних клубів на Заході України.

Висновки до розділу 1.

Щодо розбіжності у даті виникнення гандболу, як спортивної гри, то більш схильні до висновку співробітників Історико-спортивного музею РГАФК, який дає змогу віднести дату зародження гандболу до більш раннього періоду 1890 р, а не як до цього часу було прийнято вважати 1898р датою зародження гандболу.

В програму Олімпійських ігор ручний м'яч 11:11 вперше і в останнє був включений в 1936році а з 1972 року і до теперішніх днів на Олімпійських іграх культивується гандбол 7 : 7.

В процесі еволюції правил гри український гандбол став найбільш вдосконаленим і стабільним із усіх раніше відомих нам різновидностей гандболу.

Сучасний гандбол пройшов 4 історичних етапи свого розвитку і вдосконалення. Кожен етап характерний своїм вкладом у формування сучасного безумовно найдосконалішого, порівняно із колишніми різновидами гандболу.

В нашій країні перші згадки про цю гру датуються ще з 1914 роком. Місцем зародження українського гандболу вважають східний і центральний регіони України – це Харківська, Луганська, Київська області.

У зв'язку із проголошенням нашої держави, як незалежної, в українському спорті, втому числі і у гандболі розпочався новий етап розвитку та вдосконалення гандболу. Але нажаль, цей факт, вже за десятирічний стаж українського гандболу не знайшов свого відображення у науково-методичній літературі.

На сьогоднішній день набирає потужних обертів популярності новий вид гандболу – пляжний гандбол, який виник в Італії в 1995 році спочатку, як різновид шоу, а пізніше, як вид спорту.

У 2004 році команда національної збірної України з жіночого гандболу стала бронзовими призерами XXVIII Олімпійських ігор у Афінах.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Загальна характеристика методів дослідження

Аналіз науково-методичної історичної та архівної літератури показав відсутність досліджень проблеми розвитку гандболу на Україні в період її незалежності і в тому числі зародженню, розвитку та діяльності гандбольних клубів та провідних гандболістів Львівщини та Хмельниччини, що і спонукало нас до детального вивчення в даної проблеми.

Виходячи із актуальності, основною метою даної роботи було дослідження особливостей розвитку гандболу на Україні в період її незалежності, та історичний шлях зародження та розвитку гандбольних клубів на Львівщині. Гіпотеза досліджень передбачала створення цілісної картини зародження та розвитку гандбольних клубів на Львівщині та Хмельниччині, та розвитку гандболу на Україні в період її незалежності.

Сформульовані, вище згадані, завдання можуть бути вирішені в дослідженні, яке базується на:

1. Вивченні літературних джерел.
2. Застосуванні аналізу і синтезу інформації
3. Бесіди та інтерв'ю

В даній роботі були використанні усі ці методичні підходи.

Проведено бесіди з провідними фахівцями гандболу, президентами клубів, тренерами, провідними гравцями України Львівщини, Хмельниччини. Загалом їх кількість складала 36 бесід. Виходячи із завдань даного дослідження, в процесі бесід висвітлювались наступні питання:

- Коли і ким був заснований гандбольний клуб?
- Хто з тренерів займався підготовкою гравців у цій команді?
- Яку кількість кваліфікованих гравців було підготовлено в команді за час її існування (кількість 1розряду, КМС, МС, МСМК, ЗМС)?
- Назвіть прізвища видатних гравців, які захищали честь команди.

- В яких країнах світу виступають колишні вихованці клубу?
- Які спортивні здобутки команди в національних чемпіонатах, та в міжнародних турнірах протягом усієї історії розвитку клубу?
- Яка кількість команд і їх назви, які виступають проти вашої команди в чемпіонаті України?
- Яким чином забезпечується резерв команд?
- Хто фінансово підтримує команду?

Після чого застосовувався метод узагальнення, аналізу і синтезу інформації.

2.2. Організація дослідження

Дослідження носило теоретико-аналітичний характер і проводилося на основі вивчення архівних документів, науково методичної літератури, бесіди і інтерв'ю. Дослідження здійснювалось у два етапи:

1) листопад – квітень 2020 – 2021 рр збір і аналіз інформації з тематики, яка досліджувалась. Загалом впродовж усього етапу досліджень було виявлено і опрацьовано 62 літературних джерела. Написання першого розділу магістерської роботи, підбір методів та визначення методики дослідження.

2) впродовж другого етапу, травень – листопад 2021 р, узагальнювався матеріал досліджень, та написання інших розділів магістерської роботи.

РОЗДІЛ 3

РОЗВИТОК ГАНДБОЛУ НА УКРАЇНІ В ПЕРІОД ЇЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Політичні зміни, які відбулися 10 років назад, вихід України із СРСР і проголошення її, як незалежної держави, принесли серйозні зміни в політичному устрої держави, та у всіх її ланках. Галузь спорту також не стала винятком. Завдяки цій події державного рівня розпочав свою нову історію і український спорт, в тому числі один із найзахоплюючих і видовищних видів спортивних ігор, гандбол.

Проголошення України, як самостійної держави, та велика популярність цього виду спорту, стали великим поштовхом у розвитку гандболу у нашій державі. Це спричинило появу нових команд, які на теперішній час можуть надати гідну конкуренцію іменитим уже давно відомим авторитетним гандбольним клубам, які успішно виступають, як на українській, так і на світовій спортивній арені. Завдяки великій популярності цього виду спорту в нашій державі, та в багатьох європейських країнах, серед різних верств населення, а в основному серед молоді, продовжується і модернізується робота ДЮСШ, СДЮСШОР, Училищ фізичної культури, Інститутів фізичної культури над збереженням та вдосконаленням цього безумовно цікавого виду спортивних ігор.

Так, 90-ті, роки незалежності України, стали дуже плідними в плані розвитку гандболу. Український гандбольний чемпіонат розширив свою географію, команди виникали одна за одною і у різних регіонах країни. Напередодні проголошення незалежності України зароджується команда “Світлотехнік-Колос” з міста Бровари, Київської області (1991 рік). В рік незалежності з’являються на світ команди “Портовик” з міста Южне (Одеська область), “Таврія” (Мелітополь) – сьогодні “ОЛКОМ”, “Політехнік” (Донецьк), “Буревісник” (Луганськ). Десятиріччя в 2002 році відмітять два жіночих клуби – хмельницький “Адвіс” і харківська “Панацея”, які на сьогоднішній день успішно виступають у національному чемпіонаті України у вищій лізі групі “Б”. А наймолодшим із “нового покоління” гандболістів є полтавське “Динамо” і

команда “Віра” (тепер – “Чайка-СКА”) з міста Іллічівськ – 1995 рік. Серед жіночих команд херсонська “Дніпрянка” – 1995 рік і тернопільська “Академія” – 1998 рік [48] (табл. 3)

Таблиця 3.

чоловічі		жіночі	
команда	рік	команда	р ік
Світлотехнік-Колос (м. Бровари)	1991	АДВІС (м.Хмельницький)	1992
Портовик (м.Южне)	1991	Панацея (м.Харків)	1992
ОЛКОМ (м.Мелітополь)	1991	Дніпрянка (м.Херсон)	1995
Чайка-СКА (м.Іллічівськ)	1995	«ТНЕУ-Енерго» Академія (м.Тернопіль)	1998
Динамо (м.Полтава)	1995	ДЮСШ1-ХНУ (м.Хмельницький)	2020
«Енергетик» Нетішин	2003		
Карпати (Ужгород)	2017		
ХНУ-ДЮСШ1 (м.Хмельницький)	2019		

Зародження гандбольних команд в період незалежності України

З появою нових молодих перспективних команд є надія на успіхи нашого українського гандболу далеко за межами держави, що сприяє популяризації гандболу серед молоді, вдосконаленню системи підготовки юних гандболістів, пошуку нових форм та засобів вдосконалення підготовки кваліфікованих спортсменів в нашій державі. Ці команди складають серйозну конкуренцію вже відомим грандам українського гандболу з давніми історичними традиціями. В цьому році сорокаліття будуть святкувати усі прихильники команди “Спартак” з міста Києва, яку заснував легендарний тренер, видатний спортивний діяч Ігор Євдокимович Турчин [1,48]. В 60-х роках був зароджений клуб “Карпати” (в минулому “Колос”) з міста Ужгорода. У 1973 році був заснований дійсний чемпіон України серед чоловічих команд “ЗТР” (колишній “ЗП”) з міста Запоріжжя. Своє 26-ти річчя святкує команда “Шахтар-Академія” (чоловіки) з

міста Донецька. Також цього 2002 року своє 15-ти річчя відсвяткує львівська команда “Галичанка” (в минулому “Імпульс”) [1, 48].

Політичні зміни в нашій державі, призвели до багатьох негативних змін в спорті, зокрема, в гандболі. У зв'язку із економічною кризою, не досконалим законодавством, які склались в нашій державі, скоротилось фінансування команд і це призвело до серйозної втрати спортивних показників наших гандболістів, як в національному чемпіонаті, так і в світовому гандболі. Нестача матеріальної мотивації призвела до втрати багатьох провідних спортсменів і навіть команд.

Так, цей рік став останнім роком існування для славетної в минулому команди “Транспортник” з Броварів. Команда була достроково дискваліфікована з чемпіонату України навіть не завершивши його у зв'язку із фінансовою кризою цього клубу (оголошений банкрутом).

Переважна більшість провідних гравців українських клубів, та національної збірної на сьогоднішній день виступають під прапорами клубів майже усіх європейських держав. І знову ж, однією із основних причин цього факту є матеріальні цінності, в яких вони були обмежені виступаючи за українські клуби. Серед них і флагмани українського гандболу Марина Віргілюк, Тетяна Цигиця, які виступають за польські клуби. Також серед них українські легіонери экс-гравці “Шахтаря-Академії” (Донецьк) і національної збірної нашої країни Руслан Прудіус і Дмитро Дегтярьов, які виступають за польський клуб “Варшав'янка”, який з появою наших гравців з 5 місця минулого сезону впевнено почав лідирувати у цьому, при чому Руслан Прудіус є реальним претендентом на звання кращого легіонера чемпіонату Польщі. В ще одному із польських клубів “Блахі Пушинські” виступає экс-гравець запорізького “ЗП” Олег Семенов, а ще один представник Запоріжжя веде за собою партнерів у вроцлавському “Шленске”. Колишній гравець команди СКА Олімпія Кирилюк захищає прапор однієї із словацьких команд, ставши повноцінним громадянином цієї країни, а Віктор Сидорчук і В'ячеслав Міновський також вихованці цього ж українського клубу виступають за німецький клуб “Браухауз Мейніген”, і це лише мала крапля у великому морі європейського гандболу, яке кожної миті

наповнюється нашими українськими легіонерами, тим самим ще гірше ослаблюючи і без того невтішні позиції наших команд в престижних міжнародних турнірах [17].

З цієї проблеми кожної миті ведуться дискусії. Деякі фахівці стають на сторону легіонерів захищаючи їх права вільного вибору своєї діяльності, тим самим дають можливість реалізуватись і самовиразитись цим гравцям далеко за межами своєї держави і поправу отримувати за це набагато вищі грошові гонорари ніж на Україні, тим самим збагативши український клуб.

Але існує і інша група фахівців, думка яких, дещо протилежна попередній. Незважаючи на економічну кризу, яка торкнулась усіх суспільних ланок держави, спорт, а в тому числі і гандбол продовжує своє існування, по мірі можливості розвивається і вдосконалюється уся система багаторічної підготовки спортсменів, налагоджуються стосунки із комерційними структурами, з питань спонсорства, все більше залучаються служби масової інформації, з метою реклами і популяризації гандболу, проводиться все більше національних і міжнародних комерційних турнірів, що сприяють покращенню економічного стану в українських командах, а врешті і національні ідеї, аматорство, які в минулому і надихали колишніх гандбольних олімпійців, чемпіонів, рекордсменів. Одна з них, гравець колишньої збірної СРСР, почесний майстер спорту СРСР, заслужений тренер України, заслужений транспортник України Олександра Омельчук говорить: "... Давайте згадаємо, які результати були раніше, а які тепер. Для мого покоління, гандбол був найголовнішою зацікавленістю в житті, самим життям. Грали заради гри. Заради того, щоб забивати, готові були землю зубами гризти. І не заради грошей – розбагатіти в спорті того часу було неможливим. Згадую свою молодість... неймовірно дике бажання закинути м'яч допомогло мені стати найрезультативнішою в Союзі. Хоча конкурентка в мене в цій справі була достойною – Валентина Боброва з "Луча" (олімпійська чемпіонка). А для теперішніх гандболісток – це перш за все робота. На майданчику проводять весь робочий час. Хоча у них і є свій стимул – якщо тебе хтось помітить, то можна отримати запрошення з-за кордону. І їдуть

тому, що вік спортсмена короткий і потрібно забезпечити собі в майбутньому пристойне життя. А з іншого боку, так можуть роз'їхатись всі найсильніші. Ще трохи – і розгубимо абсолютно усіх. А відродити вже буде неможливо”[43].

У зв'язку із виниклою складною ситуацією, яка виникла в українському гандболі і з метою реорганізації роботи ФГУ 20 липня 2001 року в місті Києві відбулося засідання президії ФГУ. Членами президії ФГУ:

1. Рева Віталій Михайлович – президент ФГУ;
2. Белокопитов Геннадій Євгенович – відповідальний за зв'язок із обласними федераціями, голова дисциплінарної комісії, голова комісії ветеранів, дитячий спорт;
3. Шипенко Олександр Миколайович – відповідальний за чоловічі національні збірні команди України та зв'язок із спонсорами, СМІ і ТВ
4. Патлашенко Володимир Ілліч – відповідальний за жіночі національні збірні команди України та зв'язок із спонсорами, СМІ і ТВ;
5. Омельянчук Анатолій Іванович – відповідальний за роботу з обласними федераціями;
6. Євтушенко Леонід Макарович – голова тренерської ради жіночого циклу;
7. Косік Володимир Сергійович – голова комісії пляжного гандболу;
8. Чертов Василь Тимофійович – голова суддівської комісії;
9. Чайченко Олександр Володимирович – координатор роботи науково-методичної комісії, відповідальний за взаємодію Держкоммолодьспортуризму України і ФГУ;
10. Турчина Зінаїда Михайлівна – голова комісії ветеранів.
11. Сичьов Юрій Володимирович – відповідальний за організаційну роботу по забезпеченні підготовки жіночих збірних команд України в національному центрі олімпійської підготовки з гандболу;
12. Коноплястий Віктор Олексійович – генеральний секретар ФГУ;
13. Циганок В'ячеслав Іванович – голова тренерської ради чоловічого циклу;

14. Іванісов Сергій Миколайович – відповідальний за організаційну роботу по забезпеченні підготовки чоловічих збірних команд України в національному центрі олімпійської підготовки з гандболу;

15. Юмашев Борис Олексійович – виконавчий директор ФГУ [43].

Ці люди є безперечно кваліфікованими фахівцями з гандболу і дійсно роблять серйозні спроби збереження, популяризації, подальшого розвитку гандболу, підвищення спортивної майстерності спортсменів. На сьогоднішній день ФГУ затвердила право участі в Чемпіонаті України 16-ти жіночих команди вищої ліги (по 8 в групі “А” і “Б”) що на чотири команди більше ніж в попередніх чемпіонатах і 20-ти чоловічих (по 10 в групі “А” і “Б”), також на чотири команди більше, що дає оптимістичні надії на подальше існування і вдосконалення українського гандболу.

Вражає також географічне розміщення команд. Майже у всіх обласних центрах є своя команда у вищій лізі, а в деяких дві і більше. Серед них: у місті Запоріжжі розміщено сім команд, три жіночих – “Мотор”, “Мотор-2” група “А”, “Мотор-3” група “Б”; чотири чоловічих – “ZTR” група “А”, “ZTR-2”, “ЗДТУ”, ЗДІА-ЗТР група “Б”; у місті Києві три жіночих – “Спартак” група “А”, “Університет”, “Спартак-2” група “Б” і дві чоловічі ЦСКА група “А”, КСЛІ група “Б”; на жаль на сьогоднішній день в славетному гандбольному місті Бровари київської області стало на одну команду менше завдяки дискваліфікації жіночої команди “Транспортник” у зв’язку із проголошенням її банкрутом, але все ж таки це місто може пишатися двома чоловічими командами “Світлотехнік-Колос” група “А” і БВУФК група “Б”; у місті Львові існує три команди у вищій лізі дві жіночих “Галичанка” група “А” і “Галичанка-2”, яка в наступному сезоні також буде виступати в групі “А”, та чоловіча команда СКА також зайняла найвищу сходинку в групі “Б”, що дає їм змогу виступати в наступному сезоні в групі “А”; в місті Юному існує дві чоловічі команди “Портовик” група “А”, та “Портовик-2” група “Б”, у Донецьку – команда “Шахтар”, та “Політехнік-Динамо” група “А”, також дві команди є у місті Полтава – “Динамо” група “А”, та “Динамо-2” група “Б” Окрім цього, в чемпіонаті заявлені по одній команді, які

представляють такі міста, як: Ужгород – жіноча команда “Карпати” група “А”, “Педуніверситет-Дніпрянка” Херсон (жінки група “А”), ще одна жіноча команда з цієї ж групи з міста Ірпінь “Податкова Академія”. У вищій лізі в групі “Б” виступають команди з Тернополя “Академія”, Хмельницького “АДВІС-Університет”, Краматорська “Академія-КЗТС”, Харкова “Панацея”. Серед чоловічих команд групи “А” представлені наступні міста:, Мелітополь “Олком”, Іллічівськ “Чайка”-СКА, Луганськ “Буревісник”, Тираспіль “Шериф”, Дніпропетровськ УДХТУ група “Б” (табл.. 5, 6).

Таблиця 4.

Географічне розміщення чоловічих гандбольних команд вищої ліги групи “А” і “Б”.

Група “А”	Група “Б”
ZTR (м. Запоріжжя)	ZTR-2 (м. Запоріжжя)
ЦСКА (м.Київ)	ЗДТУ(м. Запоріжжя)
Світлотехнік-Колос (м.Бровари)	ЗДІА-ЗТР (м. Запоріжжя)
Портовик (м.Южне)	КСЛІ (м.Київ)
Шахтар (м.Донецьк)	БВУФК (м.Бровари)
Політехнік-Динамо (м.Донецьк)	СКА-Олімпія (м. Львів)
Динамо (м. Полтава)	Портовик-2 (м.Южне)
ОЛКОМ (м.Мелітополь)	Динамо-2 (м. Полтава)
Чайка-СКА (м. Іллічівськ)	Шериф (м.Тирасполь)
Буревісник (м. Луганськ)	УДХТУ (м Дніпропетровськ)

На сьогоднішній день, наявність великої кількості команд в таких містах, як Запоріжжя, Львів, Київ, Бровари, Харків пояснюється історично зумовленим фактом виникнення та розвитку української школи гандболу, адже саме в цих регіонах на початку ХХ століття виникає і набирає своїх обертів розвиток

гандболу на Україні. Саме ці вище згадані міста і команди, що в них розташовані, є законодавцями розвитку та модернізації гандболу, як на Україні, так і за її межами.

Таблиця 5.

Географічне розміщення жіночих гандбольних команд вищої ліги групи “А” і “Б”.

Група “А”	Група “Б”
Мотор (м. Запоріжжя)	Мотор-3 (м. Запоріжжя)
Мотор-2 (м. Запоріжжя)	Спартак-2 (м. Київ)
Спартак (м. Київ)	Університет (м. Київ)
Галичанка (м. Львів)	Галичанка-2 (м. Львів)
Карпати (м. Ужгород)	Академія (м. Тернопіль)
Дніпрянка (м.Херсон)	АДВІС (м. Хмельницький)
Податкова Академія (м.Ірпінь)	Академія-КЗТС (м. Краматорськ)
	Панацея (м.Харків)

За час незалежності держави в національному чемпіонаті України з гандболу серед жіночих команд вищої ліги групи “А” спостерігається деяка стабільність в результатах змагальної діяльності. Вісім команд впродовж усього сезону чемпіонату країни борються за кубок цього турніру, але реально його виборювали лише дві команди: “Спартак” Київ, та “Мотор” Запоріжжя. Проте “Спартак” був незмінним чемпіоном України впродовж семи сезонів з 1992 по 1998 роки [59]. На зміну їм прийшли гандболістки з команди “Мотор”, які уже в третє поспіль виборюють звання чемпіонів України.

В чоловічому чемпіонаті спостерігається схожа тенденція в результатах змагальної діяльності. Так з моменту незалежності нашої держави з 1992 по 1995 рік першу сходинку чемпіонату посідала команда “Світлотехнік-Колос” з Броварів. З 1996 по 1998 чемпіонами були гравці з команди “Шахтар-Академія”

з Донецька. З 1999 по 2001 рік найвищу сходинку чемпіонату займала команда ZTR з міста Запоріжжя.

Незважаючи на усі негаразди, які оточують наш гандбол, вперше в історії української незалежної держави наша чоловіча збірна з гандболу попала в заключний тур змагань Чемпіонату світу 2001 року. У цьому турнірі з 23 січня по 4 лютого 2001 року у Франції з 24 кращих команд українці стали сьомими. Сталось це при активній участі гравців команди ЗТР з міста Запоріжжя: адже з 16 гравців збірної 8 – гравці ЗТР: чемпіони України з гандболу Євгеній Будко, Олега Великий, Віталій Нат, В'ячеслав Лочман, Юрій Петренко, Андрій Наталюк і Дмитро Гурновський, а їх тренером є заслужений тренер України, кандидат педагогічних наук, активний спортивний діяч Владислав Циганок - викладач факультету фізичного виховання ЗГУ [55]. Цього ж року на жіночому турнірі розіграшу Кубка Кубків 15 травня 2001 року український "Мотор" із Запоріжжя (діючий чемпіон України) став володарем цього трофею. "Мотор" вперше з часу зародження цього турніру (1977р) став переможцем європейського кубкового турніру [59].

Ще одним із найголовніших турнірів нашого континенту є турнір чемпіонів країн Європи, який веде свою історію з 1961 року і у 2002 році проводився в 40-й раз (в 1969 р. не розігрувався). За останні 13 років 8 раз перемагав жіночий австрійський клуб "Хіпо", а до цього була ера київського "Спартак", який був володарем цієї нагороди 13 разів (70-73, 75, 77, 79, 81, 83, 85-88). Командою керував заслужений тренер СРСР, Ігор Турчин, людина зі світовим ім'ям в галузі спорту. На чемпіонаті Європи з гандболу у 2002 році наші українські гандболісти посіли 11-е місце обігравши в останньому турі команду Словенії з рахунком 20:14 [8, 56].

Нажаль до недавнього часу (до 2001 року) наші спортсмени не змогли навіть пройти кваліфікаційні турніри розіграшу чемпіонату Європи та чемпіонату Світу з 1994 по 2000 рік. Цей період часу характерний серйозним спадом в українському гандболі. Цей факт вірогідно пов'язаний із економічною нестабільністю яка склалась в Україні у зв'язку із політичними змінами в

державі та у керівництві федерації гандболу, що призвело до суцільного хаосу в керівних органах, завдяки чому суттєво погіршився фінансовий стан усіх гандбольних клубів та збірних команд нашої держави, що не сприяло добрій підготовці наших спортсменів до цих престижних турнірів. Цьому є підтвердження нещодавнього виступу нашої жіночої збірної на останньому чемпіонаті Світу у Франції де наші гандболістки посіли аж 18 місце. На що президія ФГУ зреагувала звільненням головного тренера жіночої збірної Леоніда Євтушенка, натомість затвердила на цю посаду відомого фахівця Леоніда Ратнера, який в минулому очолював запорізький “Мотор”, який під його керівництвом виборював чотири золоті і дві срібні медалі чемпіонату України, також за часи колишнього СРСР він неодноразово приводив молодіжну збірну СРСР до світових перемог, а його помічником призначений теперішній наставник столичного “Спартак” Андрій Портной [9].

На пальцях однієї руки можна перерахувати престижні турніри, які проводяться в Україні: Кубок Дерюгіної в гімнастиці, “Зірки жердини” – в стрибках з жердиною, “UMC-Open” – у великому тенісі, та деякі боксерські турніри, які проводяться під егідою Національної ліги професіонального боксу України. На сьогоднішній день в Україні з гандболу вже традиційно проводиться аж два авторитетних міжнародних турніри – Кубок Турчина – в жінок, який проводиться вже в десятій раз і Кубок Вадима Гетьмана – у чоловіків, який проводиться в друге. Перший турнір на кубок Вадима Гетьмана відбувся у місті Запоріжжі 2001 році. Кубок розігрували збірні команди Росії, України, Москви, та Південної Кореї. Перемогу здобула збірна команда Росії, срібним призером стала команда з України, третє місце збірної команди Москви, а останнє відповідно у корейців [16].

Другий Міжнародний меморіал відомого фінансиста та першого президента ФГУ Вадима Гетьмана 11 – 13 січня 2002 року розіграли збірні команди Хорватії, Ізраїлю, України та збірна клубів Росії. На цей раз перемогу здобула українська збірна, другими стали гравці збірної Хорватії, третіми були росіяни. Цей престижний турнір вже занесено у календар Міжнародної федерації

гандболу. Як і ушавлений та популярний меморіал Ігоря Турчина для жіночих збірних, чоловічий “міжнародник” проходить у вдалі строки – на передодні чемпіонату Європи, що дає змогу нашій збірній команді поставити остаточну крапку в підготовці до цього турніру [16].

Український гандбол починаючи із своїх витоків і впродовж усіх етапів свого розвитку складав гідну конкуренцію іншим школам і командам світового значення. Українські гравці у складі збірних команд різних країн неодноразово виборювали звання чемпіонів у змаганнях різного рангу, починаючи із свого чемпіонату і закінчуючи Олімпійськими турнірами, що тим самим неймовірно популяризували цей вид спорту не тільки у своїй країні, але й далеко за її межами.

3.1. Зародження та розвитку гандболу на Львівщині

3.1.1. Діяльність чоловічого гандбольного клубу СКА (м.Львів).

Львів є одним із диктаторів гандбольної моди на Україні, а також далеко за її межами. Історично склалось, що львівський гандбол поруч із іншими гандбольними школами України: Харківська, Київська, Запорізька, стояв біля витоків зародження та розвитку гандболу в нашій державі. Неоцінений вклад у розвиток українського гандболу внесли фахівці, тренери, гравці команди спортивного клубу армії зі Львова. Ця команда із своїми традиціями, та її школа гандболу відома далеко за межами України

Команда СКА (Львів) була заснована у 1958 році а її першим тренером був підполковник Михайло Ліпов, і цього ж року розпочала свою спортивну діяльність з участі в чемпіонаті України вищої ліги, а з 1966 року в чемпіонаті колишнього СРСР першої і вищої ліги.

За час своєї спортивної кар'єри львівська команда прийняла участь у 32 чемпіонатах України, 20 разів боролася за першість у чемпіонаті колишнього СРСР, а також 1 раз у чемпіонаті СНД, як у складі першої ліги (1973 – 1975рр., 1982 – 83рр., 1986 – 1991рр. в чемпіонаті СРСР), так і у складі вищої ліги

(1966 – 1973рр., 1977 –1982, 1985рр в чемпіонаті СРСР), а в національному турнірі команда змагалася за чемпіонський титул тільки у вищій лізі. Так, протягом своєї діяльності гравці команди СКА у національному чемпіонаті чотири рази виборювали чемпіонський титул (1988, 1991, 1999 в групі “Б”, 2002рр в групі “Б”), п’ять разів були срібними призерами (1980, 1982, 1985, 1986, 1992рр), тричі - бронзовими призерами (1965, 1974, 1976рр), сім разів були четвертими (1964, 1977 - 78, 1987, 1993 - 94, 1996рр), п’ять разів п’ятими (1966, 1972, 1981, 1989, 1995рр), стільки ж разів шостими (1967, 1970, 1973, 1984, 1997рр), один раз посіли десяте місце (1998р), що говорить про деяку стабільність команди, про її безумовно сильну школу, і показані командою результати в чемпіонаті є цьому підтвердженням. Вона практично ніколи (за винятком 1998 рік – 10 місце) не виборювала нижче шостого місця в чемпіонаті України і завжди входила в десятку кращих команд країни.

Результати показані командою у змаганнях більш високого рангу, чемпіонаті колишнього СРСР дещо відрізняються від вище згаданих. Так, команда СКА у 20 чемпіонатах колишнього СРСР у складі першої ліги два рази виборювала чемпіонське звання (1975, 1983рр) і у чемпіонаті СНГ (1992р), один раз була нагороджена срібними медалями (1982р), чотири рази була срібним призером (1973 – 74, 1987, 1991рр), один раз п’ятою (1989р), один раз шостою (1988р), один раз сьомою (1986р). Виступи цієї команди у складі вищої ліги чемпіонату колишнього СРСР були менш втішними хоча команда і входила (за винятком двох чемпіонатів, коли у 1966 році команда посіла чотирнадцяте місце, в 1977 - одинадцяте а в 1969 і 1985рр – дванадцяте місце) до десятки кращих команд колишнього СРСР. Гравці команди СКА один раз посіли п’яте місце (1967р), двічі зайняли сьоме місце (1977 – 78рр), один раз були дев’ятими (1979р) і двічі десятими (1968, 1980рр). Це говорить про високий клас команд, їх більш кращу підготовленість, які виступали у цьому турнірі, у чому поступалась команда СКА.

Окрім виступів у чемпіонатах України і чемпіонатах колишнього СРСР, команда зі Львова неодноразово приймала участь в спартакіадах України. Так, у

1975, 1990, 1995 рр команда виборювала срібні нагороди, а у 1971, 1979, 1983рр посідала третю сходинку цього престижного турніру, що знову підтвердило хороший клас команди СКА у виступах з іншими українськими командами. Також ця команда приймала участь в турнірі на Кубок міст Європи, який проходив у 1992 в Ісландії, але нажаль команда втратила після першого кваліфікаційного туру можливість боротись за цей трофей.

За всю історію клубу з 1964 по 2002 рік в команді було підготовлено 76 майстрів спорту, 48 КМС, 1 МСМК, 92 - 1 розряду. Серед них: майстер спорту міжнародного класу М.Плюйко, майстри спорту: В.Мартинюк, В.Кужава, А.Конкін, М.Семенюк, Л.Шкорубський, М.Федотов, Г.Голдаванський (звання присвоєно у 1965 – 66рр), Р.Атаманчук, Г.Гальчинський, В.Ємельянов, Є.Макаров, О.Поляченко, О.Ратніков, В.Шанін (1969р), А.Потапов, В.Зайцев, О.Кайдалов, О.Точьоний, В.Мисливчук (1977р), В.Бойко, Я.Зубрицький, В.Винокуров, Р.Сагітов (1980 – 81рр), В.Бондаренко, М.Грос, М.Кухар, А.Фурсенко, С.Бавер, Р.Козак, І.Морзовик, О.Мирзамамедов, В.Попов, В.Совко, Б.Семашко (1985р), В.Габора, Ю.Кирилюк, О.Лузянін, І.Мяновський (1991р) О.Василевич, Є.Лучин, О.Мироненко, В.Пауленко, В.Савчук, А.Сосновський (1993р), О.Киверник, І.Надточій, Р.Пронюк, А.Кузьо, О.Базильчук, В.Коровецький, Б.Петровський, О.Ляднов, А.Кучер, І.Поварчук (1995 – 96рр) та інші.

Протягом останнього десятиріччя, в період незалежності України, в цій команді, як і в багатьох інших, відбулись вагомі зміни. Команда дещо змінила свою назву, з 1995року називається СКА-“Олімпія” Львів. Як і в багатьох інших клубів виникла гостра економічна криза, неодноразово виникали ситуації, в яких команда знаходилась майже на крок до дискваліфікації за те, що не змогла виїхати на тур, а у 2000 році керівництво команди вимушено було відмовитись від участі в чемпіонаті України вищої ліги групи “А”, хоча і вибороли право на це. Скорочення фінансування команди з боку штабу армії майже пагубно діє на цю команду, адже ця команда є складовою частиною спортивного клубу армії, а декілька гравців основного складу команди (окрім студентів Львівського

інституту фізичної культури) є військовими офіцерами і вся фінансова підтримка надходить з армії. Оскільки з моменту незалежності держави почалось скорочення військового складу, а відповідно і фінансування, то команді перепадала незначна фінансова частка, якої ледь вистачало оплатити хоча б половину символічної платні гравцям. Керівництво команди було вимушене вишукувати і впрошувати допомогу в меценатів, і на щастя відгукнулася така організація, яка виступила неофіційним спонсором команди СКА-“Олімпія” це Тзов “Краківський ринок”, що дає дещо оптимістичну надію на участь львівської команди в наступному сезоні в чемпіонаті України вищої ліги групи ”А”, адже в цьому сезоні 2001-2002 рр, вони вибороли звання чемпіонів в групі “Б”.

Ще одним із найважливіших моментів, який негативно вплинув на діяльність цієї команди це перехід багатьох гравців основного складу в інші клуби, переважна більшість за кордон. Зокрема, Олександр Лузянін экс-гравець збірної України захищає честь російської команди з міста Кунцево, Юрій Кирилюк підсилив ударну міць гандболістів Чехії, Ринат Сагітов та Ігор Мянговський стали кумирами німецьких вболівальників виступаючи за їх клуб “Браухауз Мейнінген”, Євген Лучін є одним із провідних гравців одного із польських клубів. У свій час в склад збірної команди України входив Віктор Сидорчук, у склад юнацької збірної входив Андрій Кузьо, які достойно захищали на міжнародній спортивній арені честь нашої держави, але на жаль на теперішній час посилюють німецький і словацький гандбол. Це явище є досить поширеним в нашій державі і це цілком зрозуміло, адже кар’єра спортсмена недовготривала, а при цих умовах, які складені в нашій державі просто не можливо після завершення своєї кар’єри влаштувати спортсмену більш-менш пристойне життя.

Але по при усі негаразди команда продовжує своє існування, та ще й зуміла вибороти право виступу в майбутньому сезоні вищої ліги групи “А”.

Безумовно цим досягненням команда є вдячною наступному послідовнику Михайла Ліпова (першого наставника команди СКА Львів) майстру спорту колишньому гравцю цієї команди неймовірно талановитій, мужній і цікавій

людині, сповненій оптимізму і невинному трудоголіку Віктору Миколайовичу Кужаві. Він і на сьогоднішній день очолює цю команду. За час його роботи в цій команді, вже понад 30 років, він неодноразово виводив команду до перемоги у різних турнірах підготував не один десяток кваліфікованих гравців у гандбол, багатьох кваліфікованих тренерів, на сьогоднішній день його школу наслідують його колишні вихованці у багатьох містах, як України, зокрема Києві, Броварах, Запоріжжі, Южному, Хмельницькому, так і за її межами, в Росії: Кунцево, в Європі: Словаччині Німеччині, Португалії, Польщі і навіть в Тунісі, що говорить про дійсно високий рівень на якому намагається утримувати Віктор Миколайович львівську гандбольну команду впродовж усієї своєї тренерської кар'єри в цьому клубі незважаючи на усі економічні негаразди, які склались в нашій державі. Останні декілька років помічником Віктора Кужави є не менш талановита і цікава людина, старший викладач кафедри спортивних ігор Львівського інституту фізичної культури Ніна Вікторівна Кудріна. Цей тандем, який поєднує в собі великий тренерський і викладацький стаж, чоловічу строгість і жіночу амбіційність гідно несуть цей нелегкий тренерський тягар, готуючи на сьогоднішній день дійсно гравців високого класу, виховуючи в них усі притаманні для гандболу професійні якості.

Найвищим досягненням команди СКА в період незалежності нашої держави, була перемога у 1992 році в чемпіонаті СНД, срібні нагороди на першій Спартакіаді України у 1995 році, перемога в чемпіонаті України вищої ліги групи "Б" в 2000, та 2002 рр.

Команда сформована з декількох армійців, а в основному із студентів Інституту фізичної культури, випускників училищ фізичної культури, звідки і черпає свій резерв.

Отже, гравці львівського гандбольного спортивного клубу армії зі своїми давніми традиціями впродовж усього свого існування і на теперішній час складають гідну конкуренцію, як українським, так і закордонним гандбольним

клубам, що безумовно говорить про високий рівень підготовленості команди її зіграності, та високий професіоналізм тренерського складу.

3.1.2. Діяльність жіночого гандбольного клубу Галичанка (м. Львів)

Окрім славетної чоловічої команди СКА-“Олімпія”, у Львові зародився і продовжує своє існування не менш відомий жіночий гандбольний клуб “Імпульс” (тепер “Галичанка”). Цей клуб було створено у 1984 році і до 1992 року він носив назву “Імпульс”, після чого її було змінено на “Галичанка”.

Цей клуб, подібно СКА-“Олімпії” пройшов не менш складний шлях свого розвитку і досягнення високих результатів, як в національному чемпіонаті України першої ліги, та чемпіонату колишнього СРСР, так і в чемпіонаті вищої ліги в якому вона виступає на сьогоднішній день.

Так з 31 липня по 5 серпня 1985 року на спортивних майданчиках ДСТ “Авангард” міста Львова проходили відбіркові змагання з гандболу серед жіночих команд, за право участі в чемпіонаті країни першої ліги. Гостями львів'янок були команди: “Кристал” (Івано-Франківськ), “Колос” (Волинь), “Буревісник” (Одеса). Спортивну честь Львова захищала команда “Імпульс”. Львів'янки здобули 5 перемог і зайняли перше місце. Особливо захоплююча боротьба відмітилась команд “Кристал”, “Імпульс”, “Буревісник”, тому що у складі цих команд виступало багато майстрів спорту, що мали досвід участі у першій і вищій лігах чемпіонату країни, колишнього СРСР. Велика заслуга в тому, що команда “Імпульс”, на цьому чемпіонаті здобула путівку у першу лігу чемпіонату країни – тренера цієї команди А. Глебова, а також гравців команди: Л. Ізюмової (капітан команди), М. Карбунар, М. Абрамової, О.Трубіцької, І. Бондар, Л. Глебової, О. Джураєвої.

Через деякий час команда “Імпульс” розпочала підготовку до чемпіонату країни, першої ліги. Перший чемпіонат країни для дебютанта команди “Імпульс”

розпочався добре, після двох турів у Львові і Ростові-на-Дону команда виборола 10 очок і посіла 7 місце. У другому турі приймали участь команди Ростова-на-Дону, Риги, Талліна, Белгорода, Тбілісі і Львова. За результатами цього туру команда посідала загальнокомандне сьоме місце.

Третій тур першого для цієї команди чемпіонату країни видався невдалим команда зустрічалась в Ташкенті із гандболістками мінського та алама-тинського “Буревісника”, душанбінського “Спартака”, та місцевими спортсменками команди “Текстильник”. За результатами трьох турів команда “Імпульс” посідала 13 сходинку. В підсумку після четвертого заключного туру чемпіонату 1985 року команда посіла сьому сходинку, що не дало їм змоги боротись за право виходу до вищої ліги, адже по правилам того часу команди які посіли з першої по шосту сходинку чемпіонату першої ліги виборюють між собою право участі в наступному сезоні у вищій лізі. Але оцінюючи стан справ, керівництво команди й не розраховувало на подібний успіх. Адже “Імпульс” – дебютант першої ліги і на той час не набув досвіду виступів на такому рівні. На той час команда виступала одним складом, майже без замін, необхідної кадрової підтримки з боку львівської дитячо-юнацької спортивної школи №4 команда не отримувала. І все ж таки команда увійшла в десятку кращих команд (з 18) чемпіонату країни першої ліги. В тому сезоні команда виступала в такому складі: воротарі Л.Глебова, О.Джураєва, гравці – Л.Ізюмові (капітан), М.Карбунар, М.Абрамова, Н.Назаренко, О.Трубіцька, В.Білякова, О.Авдєєва, Л.Сергєєва, Г.Бондар.

Наступні сезони львів'янки проводили більш впевнено і надійно і з кожним сезоном піднімались в турнірній таблиці, а також вдосконалювали свою майстерність. В наступному сезоні 1986 року команда “Імпульс” посіла 5 місце, у сезоні 1987 року – 3 місце, у сезоні 1988 року команда лідирувала, але нажаль в останньому турі втратила лідерство і тому посіла другу сходинку чемпіонату. В житті львівської жіночої команди “Імпульс” 6 березня 1990 року сталась подія. В цей день відбулась установча конференція обласного госпрозрахункового клубу “Імпульс”. Від того часу це був самостійний осередок, який створено на

базі жіночої штатної команди майстрів та засновника – профспілкового комітету Львівського виробничого об'єднання “Мікроприлад”. Клуб взяв під свою опіку ДЮСШ “Мікроприлад”. Що ж до матеріально-технічної бази, то її змінювали за рахунок створення спільних підприємств з виготовлення спортивної форми, інвентаря, сувенірів, різноманітної атрибутики. Членом гандбольного клубу на той час міг бути кожен, хто досяг 12-річного віку, або трудовий колектив, який визнавав статут клубу, сплачував внески. До складу тодішньої ради обласного гандбольного клубу “Імпульс” ввійшли: Береговенко – на той час генеральний директор “Мікроприлад”, Глебов – на той час головний тренер “Імпульса”, Конюх – на той час директор Львівської школи-інтернату, А.Мельникович – на той час тренер “Імпульса”, доцент кафедри фізичного виховання ЛДДФК, Ю.Сафіна – на той гравець команди “Імпульс”, В.Юхницький – на той час директор обласної ДЮСШ.

В чемпіонаті 1990 року коли клуб перейшов на госпрозрахунок, команда впевнено лідирувала і перемогла в чемпіонаті колишнього СРСР першої ліги. Отже того сезону команда “Імпульс” здобула право у наступному сезоні виступати у чемпіонаті вищої ліги. До цього успіху привів команду старший тренер А.Глебов. У 80-х роках комплектувати команду “Імпульс” довірили А.Глебову і з того часу він привів команду спочатку до першої ліги, а з 1990 року до вищої ліги. Він подбав і про відкриття при команді дитячо-юнацької спортивної школи, з метою підготовки резерву для команди “Імпульс”. Неоцінену підтримку і допомогу А.Глебов отримував від своїх помічників тренерів “Імпульсу” А.І.Мельниковича, В.А.Гарбуза, начальника команди В.Береговенко, масажиста Т.Іонової.

Поступ львів'ян вражає. Першого сезону вони прийшли шлях від виробничого колективу до команди майстрів. З кожним роком вони наближались до цього успіху. Що правда за словами Віктора Скачка – завідуючого спорт іграми Львівської облради, який теж зіграв значну роль у становленні “Імпульсу”, наші землячки могли увійти у вищу лігу ще у 1988 році, та їм забракло досвіду у заключних іграх. Перед сезоном 1989-90 рр “Імпульс”

доукомплектувався кількома кваліфікованими гравцями. Насамперед у команду прийшла досвідчена Юлія Сафіна майстер спорту міжнародного класу, олімпійська чемпіонка, також І.Федорова, С.Медвідь, Л. Барткова які безумовно значно посилили команду своєю грою.

В наступному сезоні 1991 року вже у складі команд вищої ліги “Імпульс” посіла восьму сходинку чемпіонату, у сезоні 1992 року десяту сходинку, у 1993 сьому сходинку, 1994 шосте місце, у 1995 – п’яте місце, у 1996 - четверте місце, у 1997 – четверте місце, у 1998 – четверте місце, у 1999 – четверте, у 2000 році – четверте місце, у 2001 році – четверте місце. У 1992 році, в рік незалежності України, команди відбулась ще одна подія, з приходом нового президента команди Л.Янбухтіна її назву було змінено на “Галичанка”.

Після події державного масштабу, проголошення України незалежною державою, економічні зміни зачепили і цей клуб. Керівництво перебувало в постійному пошуку фінансової допомоги, але ці спроби були без успішними. У зв’язку із недосконалим законодавством в нашій державі не складено умов для спонсорства. З кожним наступним сезоном в команді ще більше заглиблювалась проблема фінансової мотивації гравців. Багато вихованок цього клубу саме із-за економічної кризи, яка склалась в цій команді залишали її в пошуках кращої долі в будь-якому закордонному клубі, де по наших мірках оплачують цей нелегкий труд більш-менш пристойно. Так, Тетяна Стефан, Лариса Духнова, Вікторія Карягіна, гравці основного складу захищають прапор одного із польських клубів, Наталя Галдаванська підсилює міць німецького клубу, Марина Голуб виступає в одному із клубів Словаччини.

У 1998 році в команді “Галичанка” відбулась ще одна, але зовсім не втішна подія. Команду “Галичанка” із-за економічної кризи, яка склалась тут, було проголошено банкрутом. Усі гравці, які до того часу ще не зуміли віднайти собі команду для продовження своєї спортивної кар’єри залишились просто без роботи. Цей рік став останнім роком існування цієї безумовно талановитої команди з давніми традиціями. Але ім’я цієї команди живе і на сьогоднішній день. Носить його зовсім молода, новостворена команда з Києва, яка з дозволу

ФГУ, та колишніх представників клубу "Галичанка" може себе так називати, тим самим продовжити вік існування цієї команди.

Ця новостворена команда з перших днів зарекомендувала себе, як серйозний грізний суперник, який може скласти гідну конкуренцію грандам українського жіночого гандболу. Так з 1998 року ця команда постійно входить в четвірку кращих команд України вищої ліги група "А", а друга команда цього ж клубу "Галичанка-2", яка виникла разом із першою командою успішно виступає в чемпіонаті України вищої ліги в групі "Б" посідаючи другі – треті сходинки. Декілька спортсменок першої команди є членами збірної команди України: майстри спорту Тетяна Євграфова, Ганна Якова, Наставниками першої команди є безумовно талановиті і відомі фахівці гандболу президент клубу Г.П.Савчук, тренер команди, Г.О.Воронов, другої команди В.Савчук.

У 2001 році команда "Галичанка" посіла третю сходинку в чемпіонаті, що дало їм змогу виступу на турнірі першості Кубку Європейських міст, але на жаль команда не змогла відзначитись на цьому турнірі, не здобувши путівки в кваліфікаційному турнірі виходу у плей-оф цього турніру.

В цьому сезоні 2001-2002 рр вже стало відомо, що команда "Галичанка" посіла третю сходинку в чемпіонаті, що дає їм змогу знову помірятись із силами зарубіжних кваліфікованих команд. А команда цього ж клубу "Галичанка-2" посіла першу сходинку в чемпіонаті групи "Б", тим самим в наступному сезонні виборола путівку у вищу лігу групи "А".

Тоді як в країні існує економічна криза, яка стала причиною масової еміграції наших провідних гравців у закордонні клуби, навіть розпаду декількох команд, гандбольний клуб "Галичанка" незважаючи на усі негаразди на сьогоднішній день утримує, як вже стало відомо по результатам останнього чемпіонату, дві команди вищої ліги групи "А", тим самим складають передумови подальшого розвитку та популяризації гандболу не тільки на Львівщині а й по всій Україні.

У подальшому класифікували змагання серед команд супер ліги, вищої та першої ліги. Слід зазначити, що Галичанка є семиразовий чемпіон з 2015 по 2021

роки, п'ятиразовий срібний призер - 2005, 2007, 2008, 2013 та 2014 років і 7-разовий бронзовий призер чемпіонату України. Переможець у 2018 та 2020 років та бронзовий призер у 2017 року Балтійської ліги. А також ГК «Галичанка» п'ятиразовий володар Кубка України у 2016, 2017, 2019, 2020, 2021 років). П'ятиразовий володар Суперкубка України з 2016 по 2021.

У ГК «Політехнік-СКА» дещо інші показники у змагальній діяльності, а саме: у сезонах 2005-2006 та 2006-2007 років ГК «Політехнік-СКА» була призером Першої ліги чемпіонату України. З 2008 року виступав у Вищій лізі. 2010 року змінив назву на «ЛДУФК – Львівська політехніка». 2014 року перейменовано на КДЮСШ ім. Юрія Кутенка-ЛДУФК. У 2015 року ГК «КДЮСШ ім. Юрія Кутенка ЛДУФК» переміг у чемпіонаті України серед чоловічих клубів вищої ліги та здобув право виступати у суперлізі. У сезоні 2015-2016 клуб посів 6-те місце, 2016-2017 та 2017-2018- 8-те місце. У змагальній діяльності в 2018-2019 - 9-те місце, 2019-2020 - 6-те місце.

3.2. Зародження та розвиток гандболу на Хмельниччині

3.2.1. Діяльність жіночого гандбольного клубу «Хмельничанка» та чоловічого клубу «Енергетик»

У 1992 році була створена команда «Адвіс» Хмельницький, про яку в даний час в мережі складно знайти інформацію. Щодо нових гандбольних команд, що представляють Хмельниччину, вони є майже у всіх лігах України.

У 1996 році, 15 липня офіційно зареєстрований Хмельницький жіночий обласний гандбольний спортивний клуб «Хмельничанка», директором якого був Якушев Олександр Олександрович. До складу команди входили: Чорноока А. (Воротар, 1 номер), Дем'янець Г. (Задня лінія, 2 номер), Марчук О. (Лінійна, 3 номер), Цурон А. (Лінійна, 8 номер), Соловей Т. (задня лінія, 9 номер), Свінтіцька Т. (Права півсередня, 10 номер), Романсова О. (Права півсередня, 14 номер), Товмасян І. (Лінійна, 15 номер), Сластьонова В. (Права крайня, 16

номер), Янчецька А. (здня лінія, 21 номер), Білоногова М. (Лівий крайній, 23 номер). «Хмельничанка» - жіночий клуб, який виступає в вищій лізі чемпіонату України з гандболу.

За зведеною турнірною таблицею за сезони 2007/08–2012р, команда «Хмельничанка» у турнірній таблиці посідала 11 місце.

У 2013 році Гандболістки «Хмельничанки» стали срібними призерами чемпіонату України з гандболу у вищій лізі. Саме у заключному турі Вищої жіночої гандбольної ліги України мала вирішитися доля «золота» та єдиної путівки до Суперліги. Проте цього не сталося. Тернопільський «Пед-Університет-Енерго» на власному майданчику повинен був приймати київський «Авіатор-ДЮСШ-21». На жаль, киянки через скрутне фінансове становище знялися з турніру і тернополянкам автоматично записали дві технічні перемоги з рахунком 10:0. Це і гарантувало їм перше місце у турнірній таблиці.

Таким чином, для «Хмельничанки» виїзні ігри з іншою тернопільською командою «Економ-Університет» ніякого турнірного значення не мала. За будь-якого результату наші гандболістки і вище другого «срібного» місця не віднялися б у «турнірці», і нижче не впали би.

За підсумками сезону, «Хмельничанка» набрала 16 очок, провела 14 матчів, з яких у восьми перемогла. Ще шість разів наші дівчата програвали. На рахунку хмельничанок 429 закинутих м'ячів та 402 пропущених.

Як і минулого чемпіонату, найкращим бомбардиром Вищої гандбольної ліги стала Інна Голярдик – 156 голів. Також до 20-ки найрезультативніших увійшли: Вероніка Алексеєнко (44 голи та 11 місце), Катерина Д'яченко (43 голи та 12 місце), Марина Долгопятова (41 гол та 14 місце) і Вікторія Долібожек (26 голів і 20 місце).

У 2015 році хмельницькі гандболістки поступилися командам зі столиці, Херсона і Миколаєва. Однак обіграли колективи з Києва, Запоріжжя і Броварів. В результаті підопічні Ігоря Поварчука набрали 21 очко і посіли 7 сходинку турнірної таблиці. У 2016 році також – 7 сходинку.

У 2020-2021 році була утворена жіноча команда ДЮСШ1-ХНУ міста Хмельницького, яка продовжила виступи у вищому дивізіоні.

Звертає увагу на себе той факт, що Хмельниччина має відомі постаті у гандболі. У 1985 році в 14-річній спортсменці з Хмельницької ДЮСШ 1, яка займалася гандболом, Ларисі Заспі було запропоновано, як талановитому гравцю у Київ до РВУФК, а згодом вона стала найтитулованішою гандболісткою часів незалежності України. Проживала за місцем народження до 14 років, навчалась в ЗОШ № 14. Потім була запрошена в Київ удосконалювати свою спортивну майстерність до республіканського спортивного інтернату. Закінчила Київський державний інститут фізичної культури. За збірну команду України з гандболу виступала з 1995 по 2005 рік. У складі якої зіграла біля 70 матчів. Була капітаном олімпійської збірної (2004 р.). Грала на позиції голкіпера в гандбольних жіночих командах: «Автомобіліст» (Бровари), «Спартак» (Київ), «Мотор» (Запоріжжя) та за клубну команду Словенії. Олімпійську медаль виборола в складі збірної України з гандболу. Лариса Заспа є найтитулованішою гандболісткою часів незалежності України, визнавалась кращим воротарем багатьох міжнародних турнірів.

З 2012 р. в місті Хмельницькому на її честь проводиться відкритий чемпіонат міста з гандболу серед дівочих команд. Проживає у м. Києві. Тренер: Михайло Тимошенко (перший), Леонід Євтушенко, Леонід Ратнер. Досягнення: заслужений майстер спорту з гандболу; бронзова призерка XXVIII Олімпійських ігор (2004 р. – Афіни); IV місце чемпіонату світу (2003 р.); чемпіонка молодіжного чемпіонату світу в складі збірної команди СРСР (1991 р.); срібний призер Супер кубка Європи серед 28 володар Кубка кубків Європейських країн серед клубних команд в складі «Мотора» (2000, 2001 рр.); бронзова призерка чемпіонату СРСР ; 11-разова чемпіонка України, 2-разовий срібний призер чемпіонатів України в складі «Мотора» і бронзовий призер в складі «Автомобіліста»; володарка Кубка України (2001 р.). Нагороди: орден княгині Ольги III ступеня (2004 р.); почесна грамота Кабінету Міністрів України (2004 р.).

Серед чоловічих команд, існувала команда ГК «Енергетик-НАЕК» м. Нетішин, головним тренером якої був Каспаров О. Г. Гандбольна чоловіча команда Хмельницької області спершу пробилася до першої ліги. Погравши там лише сезон, зуміла здобути перепустку до вищої ліги. У 2006 році гандбольна команда Нетішина фінішувала на сьомому місці. Наступного сезону просунулися вперед ще на дві сходинки. У 2008 році нетішинці фінішували на четвертій сходинці підсумкової турнірної таблиці першості. Наступний рік був найвдалішим - здобули бронзові нагороди. Після вдалого сезону відбулося омолодження команди. Зокрема, капітан команди «Енергетик-НАЕК» Андрій Матюк з нового сезону почав виступати за одну з команд Туреччини. Ще кілька гравців основи отримали запрошення виступати у суперлізі.

Місця ветеранів зайняли вихованці місцевої ДЮСШ. Тренер акцентував увагу на тому, що молодь має величезне бажання вдало зіграти кожну гру, але не завжди в них це виходить. Завдання цього року було фінішувати на третій сходинці або ж вище.

Говорячи про перспективи команди, Олег Галустович зауважив, що вже ведеться мова про перехід команди до супер-ліги. Для цього у клубу є неабиякий потенціал. Сприяє успішним виступам добра матеріально-технічна база, хороші умови для тренувань та відпочинку. Команду «Енергетик-НАЕК» підтримує керівництво компанії НАЕК «Енергоатом», дирекція ХАЕС на чолі з гендиректором Миколою Панащенком і головою профкому Михайлом Гуком, місцева влада. Руку на пульсі команди постійно тримає керівництво Нетішинської КДЮСШ, спорткомплексу «Енергетик», місцеві спонсори, які надають дієву підтримку.

Народився Олег Каспаров у 1964 році. Вчився у спортивному класі Бакинської СШ №2, який спеціалізувався на ігрових видах спорту - баскетболі і гандболі. Юнак полюбив гандбол, завдяки якому досяг певних вершин у кар'єрі.

На Спартакіаді школярів СРСР у Вільнюсі його команда пробилась на почесне шосте місце. Згодом був Азербайджанський інститут фізкультури, який Олег закінчив 1985 року. Навчаючись, грав за команду СК «Баку», яка тоді

демонструвала гарний гандбол і мала пристойні результати у чемпіонаті республіки. До Нетішина переїхав у кінці 80-х. Спочатку працював вчителем фізкультури у Нетішинській середній школі №3. Хлопці з його шкільної гандбольної команди кілька разів виборювали перше місце на міських змаганнях, гідно представляли Нетішин на обласних змаганнях.

Талановитого тренера помітили і у 1993 році запросили до КСК «Енергетик». Окрім головної, у місті ще є юнацька команда. Зокрема, нещодавно нетішинці виграли V літні молодіжні ігри Хмельницької області з гандболу серед юнаків 1990-91 років народження. Енергетики впевнено обіграли усіх своїх суперників із великою перевагою. Сильну команду Волочиського району нетішинці здолали з рахунком 22:15, ще більшим переможний рахунок був у грі з красилівчанами - 18:8. Про інші перемоги тренер не хотів навіть згадувати, бо нетішинці легко вигравали з перевагою у 15-20 м'ячів.

Разом з тим, нетішинська команда брала участь у чемпіонаті області з гандболу, де впродовж 6 років незмінно стає переможцем цих змагань, впевнено переграючи команди з Білогір'я, Красилова, Волочиська, Кам'янця-Подільського і навіть Хмельницького.

А потім був доленосний 2003-2004 рік, коли команда Каспарова заявила про себе на чемпіонаті України з гандболу серед чоловічих команд першої ліги. Заявившись у першу лігу, «Енергетик-ХАЕС» гідно стартував, відмінно зіграв протягом всього чемпіонату України і зайняв друге місце. Відтак колектив завоював право виступати у вищій лізі групи «Б».

Сезон 2005/2006 років енергетиків завершують на сьомій позиції, 2006/2007 років – на п'ятій. Чемпіонат 2007/2008 років – за крок від п'єдесталу. У сезоні 2008/2009 – бронза! Її автори – Михайло Каминський, Іван Подрез, Микола Романюк, Олег Чубатюк, Андрій Матюк, Сергій Процюк, Андрій Заєць, Ігор Повар, Андрій Оліщук, Олександр Гнатюк, Олександр Підгорняк, Сергій Добропольський, Олександр Юр'єв, Микола Шнит.

Двоетапний турнір з гандболу сезону 2014-2015 років серед команд вищої ліги (перший етап – зональний, другий – фінальний) завершився срібним

відливом медалей дружини «Енергетик-НАЕК», якою опікувся тренер Олег Каспаров. За твердженням керманіча команди, він міг бути і золотим, але суддя змагань на свій розсуд, зовсім не за Положенням чемпіонату, а на основі усних домовленостей надав фору у два додаткових очка львів'янам. З п'ятнадцяти ігор у першому колі наша дружина виграла дванадцять. У фінальних іграх нетішинці провели чотири зустрічі, здолавши усіх суперників, але не зустрічались з тими ж таки львів'янами, що отримали вищезгаданий бонус.

Отже, команда продемонструвала у даному сезоні прекрасний результат, вдруге за тринадцятилітню кар'єру виборовши медалі 2009 року дружина здобула бронзу. Цьогоріч срібло і звання кандидатів у майстри спорту тим, хто їх ще не мав. Шкода, але до золота і майстрів спорту можуть не дістатись. І не через брак майстерності, а через брак коштів. Без матеріальної складової, яку надавали первинні профспілкові організації НАЕК та ХАЕС (О.Лич, М.Гук) майбутнє виглядає примарним. Зазначимо, що команда представляє область у різного роду змаганнях і є основою збірної Кам'янець-Подільського держуніверситету, адже більшість гравців є студентами цього вишу. У збіглому сезоні «НАЕК «Енергетик» була п'ятою в Універсіаді України, і чемпіоном Хмельниччини.

Найвправнішими на паркеті і в рамці воріт були Михайло Вовчок, Сергій Майківський, Артем Хохлов, Андрій Громовський. Зрештою кожен гравець вніс посильну лепту у результат. Зауважимо, що не на порожньому місці кувались перемоги. Поступальний шлях «Енергетика» карбувався вагомо і чітко. Найкраща команда області спершу пробилася до першої ліги і протягом року здобула перепустку до вищої ліги. Єдиний чоловічий гандбольний клуб області, який успішно виступає в українській супер лізі - «Енергетик-НАЕК». Вони не одноразово ставали пизерами чемпіонатів України за період свого існування.

На майданчику СК «Енергетик» відбулись перші в Нетішині у сезоні 2016-2017 років ігри з гандболу у суперлізі чемпіонату, в яких брала участь команда «Енергетик-НАЕК». господарі титуловану команду з Маріуполя «Шахтар».

У попередніх турах гандболісти під керівництвом Олега Каспарова протистояли грандам українського гандболу «ЦСКА –Київ» та «Мотору» із Запоріжжя. Справжнього опору нетішинці вчинити не могли, хоча програш у шість-вісім очок можна вважати гідним.

З маріупольцями перша гра також не заладилась, бо програли початок матчу, як мовиться, не налаштувались гідним чином на суперника. 26:32 – програш, що простимулював гравців «Енергетика». Наступного дня гра йшла на рівних. В підсумку вольові якості гравців далися знаки і підопічні Каспарова здобули першу перемогу 29-26 в довгому турнірному протистоянні, яке завершиться навесні наступного року. Блискучу гру продемонстрував колишній вчитель зош №4 Андрій Матюк. На його рахунку сім закинутих м'ячів у ворота суперника. Сергій Касимов шість разів влучив у рамку воріт, п'ять – Михайло Павлюков. Чудово відстояв у воротах Роман Тура. По-бойовому виглядали брати Олександр і Микола Медіцкіси, Сергій Процюк, Михайло Кривчіков, який у першій грі з «Шахтарем» відзначився 11 голами. Юрій Каверін у першому матчі з маріупольцями забив шість м'ячів.

У 2016 році Нетішинська команда «Енергетик» виграла золото вищої ліги, але на жаль продовжувати свою змагальну діяльність у 2019 році, не змогла через фінансові труднощі.

Таблиця 5

**Участь в чемпіонаті України команд сепер, вищої та першої ліги
станом на 2021р**

ЖІНКИ		
супер ліга	вища ліга	перша ліга
«Галичанка» м. Львів	«Львівська Політехніка»	«СДЮСШОР Карпати» м.Ужгород
«Реал» м. Миколаїв	ЗУНУ-Енерго-ШВСМ» м Тернопіль	«ДЮСШ-3» Запоріжжя
«Карпати» м. Ужгород	«ДЮСШ №1-ХНУ» м. Хмельницький	«КСЛП» м.Київ
«Дніпрянка» м. Херсон	«Рівне ДЮСШ-4» м. Рівне	«Рись» м. Миколаїв
«Спартак-Київ»	СДЮСШОР «Карпати»МІСТО: Ужгород	«Дніпро-ДЮСШ 1 м.Кам»янське

«ТНУ-ДЮСШ 1» м.Київ	«Лідер» м. Новояворівськ	ДЮСШ 2 м. Київ
_____	«Південна Пальміра» м. Одеса	ДЮСШ «Стрімкий м'яч» Київ
_____	КЗКОР «БСФК» м. Бровари	ДЮСШ 4 м.Кривий ріг
ЧОЛОВІКИ		
супер ліга	вища ліга	перша ліга
«СКА-Львів» М. Львів	«ХНУ-ДЮСШ 1» м.Хмельницький	КСЛІ-ДЮСШ 17 м.Київ
«Карпати-ШВСМ» м.Ужгород	«ХАІ-ФГХО» м. Харків	«Мотор-ДЮСШ ЛАГУТІНА» м.Запоріжжя
«Мотор-Політехніка» м.Запоріжжя	RGM Group-СумДУ М. Суми	«Шабо»
«ЦСКА-ШВСМ» м.Київ	СГК «Суми»	«Одеса - 2»
«Одеса»	«УДХТУ» м. Дніпро	«Вінниця»
«Академія-Гандболу» м. Запор.-Луганська обл	«Динамо-Академія» м.Полтава	«КСЛІ» м. Київ
«Мотор» м. Запоріжжя	«ДЮСШ ім ЛАГУТІНА» м.Запоріжжя	КЗ КОР «БСФК» м.Бровари
«Донбас» Донецький регіон		

У 2019-2020 році в місті Хмельницькому була сформована чоловіча команда ХНУ-ДЮСШ № 1», яка стала чемпіоном у сезоні 2019-2020 першої ліги та виборола путівку участі в чемпіонаті України в ищій ліги

Склад команди: Холявка Олександр - правий крайній , 0 номер; Закурєнко Олександр - воротар , 1 номер; Бізін Данило -лінійний, 3 номер; Червонцев Андрій - лівий напівсередній , 4 номер; Фертюк Максим - правий крайній , 5 номер; Ярушевський Ярослав - лінійний, 7 номер; Федючок Дмитро - центральний , 8 номер; Зайцев Ігор - лівий крайній , 9 номер; Герман Андрій - правий напівсередній, 10 номер; Сасюк Дмитро - лівий крайній , 11 номер; Романюк Костянтин - воротар , 12 номер; Базелюк Артем - центральний , 13 номер; Албул Максим - правий крайній , 14 номер; Нестеренко Роман - лівий півсередній , 15 номер; Коровецький Віктор - воротар , 16 номер; Люлькун Руслан - центральний , 18 номер; Ковальчук Богдан - правий крайній , 22 номер; Галкін Ігор - лінійний, 23 номер; Процюк Сергій - центральний , 40 номер;

Повзун Олександр - правий напівсередній, 44 номер. Тренери: Головний тренер - Заспа К.Л., тренер –Базильчук О. В.

Слід зазначити, що команда міста Хмельницького ХНУ-ДЮСШ № 1, заявила у 2021-2022 році у Чемпіонат України вищої ліги з гандболу та успішно виступає в даному чемпіонаті, на даному етапі лідирує в турній таблиці першого кола змагань.

Висновки до розділу 3

1. Політичні зміни, які стали причиною розпаду СРСР і проголошення України незалежною державою, стали передумовою виникнення нових гандбольних команд в українському гандбольному чемпіонаті, тим самим розширивши сам чемпіонат на різних регіонах країни, що надало змогу збільшити спортивну конкуренцію між командами. Економічна криза в державі стала негативним фактором для популяризації та розвитку українського гандболу, як на державному, так і на світовому рівні. Керівництвом ФГУ, президентами та тренерами клубів ведеться постійний пошук нових сучасних форм та засобів збереження та популяризації гандболу на Україні.

2. В спортивну історію вже незалежної України можна занести декілька успішних виступів українських спортсменів на міжнародних аренах:

1-місце на чемпіонаті Європи 2001р (жінки).

2-місце на чемпіонаті на Кубок В.Гетьмана 2001р (чоловіки).

7-місце на чемпіонаті Світу 2001 р (чоловіки).

1-місце на чемпіонаті Кубка Кубків (“Мотор” жінки).

1-місце на чемпіонаті на Кубок В.Гетьмана 2002 р (чоловіки)

11-місце на чемпіонаті Європи (чоловіки)

18-місце на чемпіонаті Світу 2002 (жінки)

Третє місце, бронзові призери на Олімпійських іграх 2004р в Афінах, національної жіночої збірної з гандболу

ГК «Галичанка» Переможець (2018, 2020) та бронзовий призер (2017)

Балтійської ліги, п'ятиразовий володар Кубка України (2016, 2017, 2019, 2020,

2021). П'ятиразовий володар Суперкубка України (2016, 2017, 2018, 2019, 2021)

3. Одним із яскравих представників львівського і українського чоловічого гандболу є команда СКА-Олімпія. Команда була заснована в середині 60-х років. За час свого існування в команді було підготовлено біля 80 майстрів спорту, один МСМК, декілька десятків КМС. Гравці цієї команди неодноразово успішно виступали в чемпіонатах колишнього СРСР, у міжнародних турнірах,

спартакіадах колишнього СРСР та незалежної України. Декілька гравців були членами збірних нашої країни. За час існування команди СКА-Олімпія нею керували: М.Ліпов – перший тренер команди, В. Кужава, Н.Кудріна – теперішні наставники цієї команди. Незважаючи на несприятливий економічний стан в країні, керівництво команди та її гравці майже на одному ентузіазмі продовжують підтримувати традиції львівської школи гандболу, та сприяти розвитку та популяризації гандболу на Україні.

4. Ще одним яскравим представником львівського гандболу є жіночий гандбольний клуб “Галичанка”, який в цей складний економічний час для нашої держави не тільки продовжує своє існування, а утримує дві команди (Галичанка, Галичанка-2), які виступають у вищій лізі. Цей клуб за свою історію існування пережив декілька головних етапів свого розвитку: етап зародження 1984 рік; етап переходу команди на госпрозрахунок 1990 рік; у 1992 році команда поміняла назву “Імпульс” на “Галичанка”; етап другого народження команди 1998 рік. Вихованки цього клубу виступають в багатьох зарубіжних клубах, тим самим закріплюють авторитет львівського гандболу за межами держави, економічно збагачують наш гандбольний клуб (оплата за продаж, чи оренду гравця), але з іншого боку ослаблюють ігрову міць команди.

Слід зазначити, що гандбол, як вид спорту активно культивувався і у Хмельницькій області. У 1992 році була створена команда «Адвіс» Хмельницький, У 1996 році, 15 липня офіційно зареєстрований Хмельницький жіночий обласний гандбольний спортивний клуб «Хмельничанка» який виступав в вищій лізі чемпіонату України з гандболу. За сезони 2007/08–2012р, команда «Хмельничанка» у турнірній таблиці посідала 11 місце. У 2013 році Гандболістки «Хмельничанки» стали срібними призерами чемпіонату України з гандболу у вищій лізі.

У 2015 та 2016 році хмельницькі гандболістки посіли 7 сходинку турнірної таблиці. У 2018 році команда змінила свою назву на «Поділля-університет» та мала офіційну реєстрацію у місті Кам’янець-Подільський.

У 2020-2021 році була утворена жіноча команда ДЮСШ 1-ХНУ міста Хмельницького, яка продовжила виступи у вищому дивізіоні.

Участь в чемпіонаті України серед команд сепер, вищої та першої ліги станом на 2021р беруть участь 44 команди.

Серед чоловічих команд на Хмельниччині, існувала команда ГК «Енергетик-НАЕК» в м. Нетішині, яка була сформована у 2003 році. У 2003-2004 рік, коли команда Каспарова заявила про себе на чемпіонаті України з гандболу серед чоловічих команд першої ліги. Заявившись у першу лігу, «Енергетик-ХАЕС» гідно стартував, відмінно зіграв протягом всього чемпіонату України і зайняв друге місце. Відтак колектив завоював право виступати у вищій лізі групи «Б».

Сезон 2005/2006 років енергетиків завершують на сьомій позиції, 2006/2007 років – на п'ятій. Чемпіонат 2007/2008 років – за крок від п'єдесталу. У сезоні 2008/2009 – бронза! Сезон 2014-2015 років серед команд вищої ліги завершився срібним презером «Енергетик-НАЕК»

У 2016 році Нетішинська команда «Енергетик» виграла золото вищої ліги, але на жаль продовжувати свою змагальну діяльність у 2019році, не змогла через фінансові труднощі.

У 2019-2020 році в місті Хмельницькому була сформована чоловіча команда ХНУ-ДЮСШ № 1», яка стала чемпіоном у сезоні 2019-2020 першої ліги та виборола путівку участі в чемпіонаті України вищої ліги.

ВИСНОВКИ

В даній роботі вперше встановлено особливості розвитку гандболу на Україні в період її незалежності. Великим поштовхом в розвитку гандболу у нашій державі стало проголошення України, як самостійної держави. Це стало причиною появи нових команд, які на теперішній час складають гідну конкуренцію відомим авторитетним гандбольним клубам. В 90-х роках зароджується 6 нових чоловічих гандбольних команд в таких містах, як Бровари, Мелітополь, Южне, Луганськ, Донецьк, Іллічівськ і 4 жіночих команди з Хмельницького, Харкова, Тернополя, Херсону. Цей вид спорту стає більш популярнішим і географічно представленим. Разом тим, тішить і те, що наші українські спортсмени продовжують підтримувати традиції нашого гандболу, успішно виступаючи в складі збірної України на міжнародних спортивних аренах, зокрема, перемога нашої чоловічої збірної на одному з найпрестижніших турнірів на кубок Вадима Гетьмана, який відбувся у Києві 11-13 лютого 2002 року (на попередньому турнірі 2001 року посіли 2 місце), перемога нашої жіночої збірної на чемпіонаті Європи 2001 року, 7 місце на чемпіонаті Світу (чоловіки), перше місце на чемпіонаті кубка Кубків команди “Мотор” із Запоріжжя. Але разом з тим існує і негативний фактор популяризації та розвитку гандболу на Україні – економічна криза в державі, яка не дозволяє в повній мірі проявитись талановитим гравцям. Вони вимушені шукати кращої долі за межами нашої держави, тим самим послаблюючи ударну міць українського гандболу. Економічна криза стала причиною розпаду команд. Так, нещодавно, навіть не завершивши ігри чемпіонату України, жіночий гандбольний клуб “Транспортник” з Броварів оголосив себе банкрутом. І майже у 80 % команд на сьогоднішній день також не втішний економічний стан. Необхідно на державному рівні складати умови для спонсорства, надання пільг спонсоруючим організаціям, налагоджувати маркетингову діяльність в цьому виді спорту, залучати до тренерської діяльності колишніх спортсменів найвищої кваліфікації, складати передумови для створення і розширення спеціалізованих гандбольних груп для подальшої їх адаптації до умов спорту вищих досягнень.

В даній роботі вперше проаналізовано історію зародження та розвитку гандбольних клубів на Львівщині. Львівщину на чемпіонаті України та міжнародних турнірах представляють два гандбольних клуби: чоловіча команда СКА-Олімпія, жіноча – Галичанка. СКА-Олімпія це клуб з давними спортивними традиціями. В 2000 році цій команді виповнилось 44 роки. Всі ці роки гравці команди СКА гідно захищали честь Львівської школи гандболу, яку знають і поважають за межами України завдяки успішним виступам цієї команди на чемпіонаті України і на міжнародній спортивній арені. Першим тренером СКА був підполковник М. Ліпов, після нього і до сьогоднішнього дня командою керує досвідчений колишній гравець цього клубу, майстер спорту В. Кужава. Їх тренерська діяльність видалась дуже плідною. За час їх тренерської кар’єри було підготовлено 76 майстрів спорту, 48 - кандидатів в майстри спорту і один майстер спорту міжнародного класу, 92 – першого розряду. Команда неодноразово ставала призером багатьох міжнародних турнірів, чемпіонатів колишнього СРСР та чемпіонату України. Не один десяток вихованців цього клубу стали фаворитами закордонних клубів. В період незалежності нашої держави у зв’язку з економічною кризою команда СКА дещо послабила свою позицію в національному чемпіонаті, перемістившись з вищої ліги групи А в групу Б, маючи у своєму складі досить молодих але перспективних гандболістів. На сьогоднішній день команда СКА-Олімпія з наступного сезону претендує на місце у вищій лізі групи А. Незважаючи на усі економічні негаразди команда СКА-Олімпія продовжує своє існування і майже власними силами на ентузіазму підтримує давні традиції Львівської школи гандболу.

Ще одним представником гандбольної Львівщини є жіночий гандбольний клуб “Галичанка”. Цей клуб було створено у 1984 році під назвою “Імпульс”, а з 1992 року переіменовано на “Галичанка”. Цей клуб подібно СКА-Олімпії пройшов не менш складний шлях і досягнення високих спортивних результатів. Тренерами у свій час були: А. Глебов, А. Мельникович, В. Гарбуз. Під їх керівництвом команда неодноразово ставала переможником міжнародних турнірів та презером національного чемпіонату. В період незалежності України

економічна криза, яка склалась в державі зачепила і цей клуб. З кожним наступним сезоном в команді все більше заглиблювались проблеми фінансової мотивації гравців, що і спричинило велику втрату провідних гравців, які шукали кращої долі в інших клубах. Цей негативний факт став вирішальним у подальшій долі цього клубу. 1998 рік став останнім роком існування цієї команди. Натомість ім'я її досить живе, а носить його з 1998 року новостворена команда з Києва. Завдяки наполегливій праці тренерського складу Г. Воронова, А. Янбухтіна на чолі із президентом клубу Г. Савчуком клуб на сьогоднішній день утримує дві команди: “Галичанка” вища ліга група А та “Галичанка - 2” вища ліга група Б. Тим самим складають передумови для подальшого розвитку гандболу не тільки на Львівщині а й по всій Україні.

Слід зазначити, що гандбол, як вид спорту активно культивувався і у Хмельницькій області. У 1992 році була створена команда «Адвіс» Хмельницький, У 1996 році, 15 липня офіційно зареєстрований Хмельницький жіночий обласний гандбольний спортивний клуб «Хмельничанка» який виступав в вищій лізі чемпіонату України з гандболу. За сезони 2007/08–2012р, команда «Хмельничанка» у турнірній таблиці посідала 11 місце. У 2013 році Гандболістки «Хмельничанки» стали срібними призерами чемпіонату України з гандболу у вищій лізі.

У 2015 та 2016 році хмельницькі гандболістки посіли 7 сходинку турнірної таблиці. У 2018 році команда змінила свою назву на «Поділля-університет» та мала офіційну реєстрацію у місті Кам'янець-Подільський.

У 2020-2021 році була утворена жіноча команда ДЮСШ 1-ХНУ міста Хмельницького, яка продовжила виступи у вищому дивізіоні.

Участь в чемпіонаті України серед команд сепер, вищої та першої ліги станом на 2021р беруть участь 44 команди.

Серед чоловічих команд на Хмельниччині, існувала команда ГК «Енергетик-НАЕК» в м. Нетішині, яка була сформована у 2003 році. У 2003-2004 рік, коли команда Каспарова заявила про себе на чемпіонаті України з гандболу серед чоловічих команд першої ліги. Заявившись у першу лігу,

«Енергетик-ХАЕС» гідно стартував, відмінно зіграв протягом всього чемпіонату України і зайняв друге місце. Відтак колектив завоював право виступати у вищій лізі групи «Б».

Сезон 2005/2006 років енергетиків завершують на сьомій позиції, 2006/2007 років – на п'ятій. Чемпіонат 2007/2008 років – за крок від п'єдесталу. У сезоні 2008/2009 – бронза! Сезон 2014-2015 років серед команд вищої ліги завершився срібним презером «Енергетик-НАЕК»

2016 році Нетішинська команда «Енергетик» виграла золото вищої ліги, але на жаль продовжувати свою змагальну діяльність у 2019 році, не змогла через фінансові труднощі.

У 2019-2020 році в місті Хмельницькому була сформована чоловіча команда ХНУ-ДЮСШ № 1», яка стала чемпіоном у сезоні 2019-2020 першої ліги та виборола путівку участі в чемпіонаті України вищої ліги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акимов И. Портрет команды. [Киевская женская команда «Спартак». Гандбол]. – ФиС. – 1974. - №6. – с.14-17
2. Базильчук О. Показники змагальної діяльності кваліфікованих гандболісток // Молода спортивна наука України. – Львів, 2002. – Вип.6. – Т.2. – С.6 – 10.
3. Барышев Г. Гандбол.- М. - 1976 (ст.2/8; 2/16)
4. Беленький Д.И. Миронович С.П. Белорусский гандбол. Путь к признанию. – М.: Полымя, 1989. – 240с.
5. Беяцкая Т. Прогнозам вопреки. К итогам чемпионата Мира по гандболу // Спортивные игры. – 1990. - №6. – с.16.
6. Бобрусь Л. Скорость, Бросок, финт. – Спорт. Игры. – 1976. - №2. - с.21-22.
7. Борисов С. Мастера высшей лиги // ФиС. – 1986, №9. – с.31.
8. Волжанин В. Евро-2002 – успешная история.// Межд. гандбольный ежемесячник “Третий тайм”, 1999. - № 1. – С.8.
9. Волжанин В. Ратнер возглавит женскую сборную?// Межд. гандбольный ежемесячник “Третий тайм”, 1999. - № 1. – С.8.
10. Гаврилов О. До зустрічі на Олімпіаді... [Гандбол]. – “Старт”. – 1976. - №1. – С.13.
11. Галактионов Е. Жестко – можно, грубо – нельзя. [Судейство в гандболе]. – Спорт. Игры, 1978, №6, с.28.
12. Галицкий А. Девять памятных дней. [Жен. и муж. Гандбольный турнир Спартакиады народов СССР]. – Спорт. Игры. – 1975. - №9. – с.3-7.
13. Гандбол: Справочник. - /состав. Н.П.Клусов/. – М.: ФиС, 1982. – 224с.
14. Грот Ю.И., Эпштейн Л.Ю. Не в ладах с фактами // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків, 2001. – Вип.4. – С.173-175.
15. Гуцин А. На трьох фронтах // Старт. – 1993. - №9-12.- С.2-4.
16. Даценко С. Кубок Гетьмана: киевский дебют.// Межд. гандбольный ежемесячник “Третий тайм”, 1999. - № 2-3. – С.10-11.

17. Даценко С. «Советские» легионеры поднимают польский гандбол.// Межд. гандбольный ежемесячник “Третий тайм”, 1999. - № 2-3. – С.30.
- 18.Евтушенко А. и др.. Минута на атаку. /Гандбол.- “Спортивные игры”, 1977. - №1. – С.12-13.
19. Евтушенко А. На главном направлении. [Выступление совет. сборной на XXI Олимпиаде]. – Спорт. игры, 1976, №10. – С.4-6.
20. Игнатьева И.Я. Гандбол. Учебное пособие для ин-тов физ. культуры. – М.: ФиС, 1983. – 200с.
21. Игнатьева В.Я., Петрачева И.В. Гандбол. Техника, тактика и методика обучения: Учебное пособие для студентов педагогического факультета ГОЛИФКА. – М.: ГЦОЛИФК, 1986. – 46с.
22. Игнатьева В.Я., Петрачева И.В. Научно-методическое обеспечение гандбола (анализ литературы): Метод. Разраб. для студ. фак-та повыш. квалиф. ГЦОЛИФКА. – М., 1986. – 34с.
23. Из Киева в Монреаль. [Лучшие игроки гандбола о чемпионате Мира в Киеве]. – «Спорт игры». – 1976, №2. – С.1-3.
- 24.Колчинский И. Если не изменится отношение к спорту – возрождать будет уже нечего.// Межд. гандб. ежемесячник “Третий тайм”, 1999. - №2-3. – с.15.
25. Клусов Н. Рождение нового. Актуальные заметки о новых веяниях в гандболе. – Спортивные игры, 1983, №12. – С.12-13.
- 26.Клусов Н.П. Цуркан А.А. Гандбол. – М.: ФиС, 1977. – 135с.
- 27.Клусов Н.П., Цуркан А.А. Школа стремительного мяча. – М.: Мол. гвардия, 1983. – 127с.
28. Кнышев А.К. Организация и судейство соревнований по гандболу. М.: ФиС, 1986. – 112с.
29. Кнышев А.К., Пугачев В.Ф. Судейство в гандболе // Физическая культура в школе., 1988. - №3. – С.43-46.
30. Кожухов А. Олимпийский гандбол. – «Спорт игры». –1978. - №7. – С. 12-13.

31. Крамский С.И. Пляжный гандбол – зарождение и перспективы развития игры // Физ. воспитание студентов творческих специальностей. – Харьков, 2001. - №6. – С.43-46.
32. Кудрицкий В.Н. Гандбол. Минск: Беларусь, 1977. – 112с.
33. Кудрицкий В.Н., Миронович С.П. Этот быстрый ручной мяч. – Минск: Польша, 1988. – 128с.
34. Латышкевич Л.А., Маневич Л.Р. Гандбол. – К.: Рад. школа, 1980. – 79с.
35. Латышкевич Л.А., Маневич Л.Р. Спортивные игры : Гандбол. Буклет. – К.: Вища школа, 1981.
36. Латышкевич Л.А., Лебедь Ф.Л., Основа А.А., Ткачук В.Г. Гандбол. – К.: Рад. школа, 1989. – 128с.
37. Луценко М. Не стоять на месте. Заметки о женском чемпионате страны по гандболу. – Спортивные игры, 1984, 38. – С.16-17.
38. Луценко М. Цель и средства // Спортивные игры. – 1987. - №2. – С.19.
39. Малый А., Суслов Н. Грубость с поля вон! Как толковать правила гандбола // Спорт. игры, 1961, №10. – С.21.
40. Маневич Л. Високий клас лідерів, - “Старт”. – 1975, №8. – С.3-4.
41. Михайлов М. Королеви гандболу. Розповідь спортивного журналіста. – К.: “Молодь”, 1977. – С.86.
42. Переpletчиков Л. Новый репертуар. [Гандбол]. – «Спорт игры», 1974, №9. – С.14.
43. Переpletчиков Л. Фавориты мирового гандбола. – «Спорт игры», 1976, №4. – С.16-17.
44. Пожилова В. Возвращение в молодость? // ФиС. – 1993. - №3. – С.2-4.
45. Скарбалюс А. Особенности мужского европейского гандбола // Наука в олимпийском спорте. – 2000. - №12. – С.52-57.
46. С точки зрения знатоков. [Об игре женских гандбольных команд. Статьи]: Л.Гуревич. Есть они, резервы мастерства (Р.Стасюлявичене). Где-то на перепутье. «Спортивные игры», 1966, №3. – С.22-23.

47. Тарасиков А. Оптимизм... в полосочку // Спортивные игры. – 1991. - №10. – С.12-14.
48. Угрюмов О. Киевскому “Спартаку” – 40 лет. // Межд. гандбольный ежемесячник “Третий тайм”, 1999. - № 2-3. – С.32.
49. Ульянов В. Печальный урок. Сквозь призму Олимпиады-88 // Спортивные игры. - 1989. - №3. – С.17-19.
50. Цуркан А. Без суеты и спешки. – Спортивные игры. – 1984. - №3. – С.38.
51. Цуркан А. На всю жизнь. [Гандбол. История Олимпийских игр]. – ФиС, 1980. - №7. – С.10-12.
52. Цуркан А. Преданность коллективу. – Спортивные игры, 1981. - №12. – С.2-3.
53. Гандбол. Лига чемпионов. Женщины. [www. aport. ru](http://www.aport.ru) -30 березня 2002р.
54. Серебряные чемпионы по пляжному гандболу. [www. aport. ru](http://www.aport.ru) – 30 березня 2002р.
55. Чемпионат мира [www. yandex. ru](http://www.yandex.ru) - 30 березня 2002р
56. Украинские гандболисты заняли 11-ое место на чемпионате Европы. [www. yandex. ru](http://www.yandex.ru) - 30 березня 2002р
57. Десятка столетия. [stadion @ infosport. ru](http://stadion@infosport.ru) – 8 квітня 2002р.
58. Главный тренер сборной с гандбола. [www. yandex. ru](http://www.yandex.ru) - 30 березня 2002р
59. Женские еврокубки. [www. aport. ru](http://www.aport.ru) -30 березня 2002р.
60. «Портовик» - среди лидеров чемпионата. [www. meta – Ukraine.ru](http://www.meta-Ukraine.ru) 8 квітня 2002р
61. Столичный «Спартак» упрочнил свою первую позицию. [www. ramdler.ru](http://www.ramdler.ru) 11 квітня 2002р.
62. История. [stadion @ infosport. ru](http://stadion@infosport.ru) – 8 квітня 2002р.

